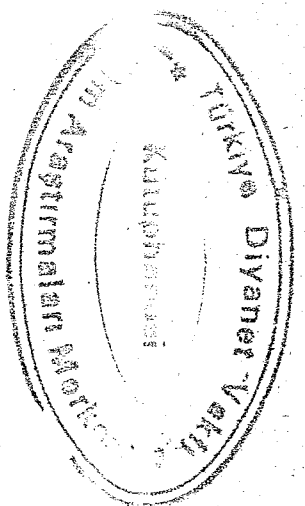

EKİCİĞİL TARİH YAYINLARI No. 11

FENER PATRİKHANESİNİN İÇYÜZÜ

Hazırlayan :
ALİ KARAKURT

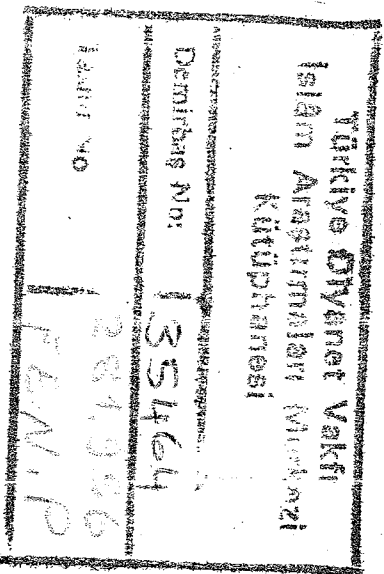
Dizgi ve Baskı :
EKİCİĞİL MATBAASI
İst. - Nispetiye - Tel: 2 5 3 8 8
1955

— I —

Yunan kilisesinin, Türkiye ve Türkler aleyhine açtığı korkunç savaş 1453 den sonra başlar. Bizans İmparatorluğunun 1000 senelik tarihine 53 gün gibi kısa bir zamanda son vermiş bulunan Fatih İkinci Sultan Mehmed; her şeyden evvel büyük bir insandı. İstanbul'un zaptını müteakip ve daha sonraları Yunan kilisesi haline gelen, Bizans kilisesini olduğu gibi serbest bırakması ve lâik bir zihniyet göstermesi, büyüklüğünün mehenk taşıını teşkil eder.

Dünyadaki geçitli din müesseselerinin, zaman zaman insanların sulh ve sükûn içinde yaşanmaları için çabalarına rağmen, mutaassıp Bizans kilisesinin, İstanbul'un fethinden evvel Müslümanlık, İstanbul'un fethinden sonra da Türklük, aleyhinde asırlarca artan bir şekilde faaliyet göstermesi izah edilemeyecek bir keyfiyettir. Bizans kilisesinin, basit bir istihale geçirerek Yunan kilisesi haline girmesini müteakip, Büyük İskenderin dolaştığı coğrafi sathı; «Megalo İdea» gerçevesi içinde mütalâa eden küçük Yunanistan, silâhın yapamıyacağı harbi papaslar ordusuna yaptırmı-

ya karar verdi. İşte; bu kararın neticesi olarak bir din müessesesi halinde kalması gereken Fener Patrikhanesi, Yunanistanın taazzuvunu takip eden senelerde bütün kudretini Türkler aleyhinde mücadeleye teklif etti.

Kıbrıs davasının, bir köy papazı elinde Yunanistan hesabına nasıl bir yola sokulduğunu görenlerin, kilisenin mi Yunan hükûmetinin, Yunan hükûmetinin mi kilisenin emrinde olduğunu anlayabilmesi için konuşan vesikaları bilhassa bugün yaşayanların ibret nazarlarına arz etmek lâzımdır.

Fener Patrikhanesi, Yunanistanın kurulmasından sonra Bizanslı kisvesini atmakta fazla aceleci davranmış, Türkiye'deki Rumları Yunanistan lehine kıyam ettirmek üzere dini bir eğilim haline girmiştir. Yunanistanın Türkiye aleyhine kuvvetlenmesini temin maksadıyla girişilen bu âni hareket 1904 senesinin iptidasında başladı. 1908 Temmuz inkılabı üzerine sıkışan çalışmalar 1910 senesinde kıvama girmiş, Venizelosun Başvekalâte geldiği sırada son haddini bulmuştur. Venizelos, Patrikhaneyi hiç olmasa yarı resmi bir şekilde Yunanistanla birleştirmeye çalışmıştır.

Yunanistanın, Bizanslı ihya etmek hüviyeti, bu hilyanın millî bir siyaset haline gelmesi için mutlak surette Fener Patrikhanesinin faaliyeti ve tahrikleri birinci derecede mütalâa ediliyordu. Nitekim Patrikhanesi, Yunan hükûmetinin emrine girmekle, Türkiye'de en kudretli bir tahrik şebekesi ve merkezi olmakta kusur etmemiştir.

Venizelosun: «Patrikhane Yunanistanın emrine girmelidir, bu suretle birleşmiş bir Patrikhanenin ilerideki millî dâvalarda rolü pek büyük olacaktır» şeklindeki arzusu nihayet 1909'da kuvveden fiile çıkmıştır. Bunun üzerine harekete geçen Patrikhane mensu-

bu bazı müritler İstanbul'da ilk isyan ve ihtilalin tohumunu ekmeye çalışmışlar, nihayet 1910 Eylülünde, Fener kilisesi askeri bir kordon altına alınmıştır.

Görüldüğü ki; 1821'de yapılmasına başlanılan kıyam, aradan uzun yıllar geçtikten sonra, bu defa Yunan hükûmetinin verdiği emirlere uyularak tekrarlanıyordu. Nitekim, gizlice İstanbul'a gelerek bir müddet Fener'de bir Rumun evinde misafir kalan Venizelos, Başvekalî olur olmaz, evvelce dikte ettirdiği esasların sür'atle tahakkukuna geçmiştir. Mondros mütarekesinin ilânını müteakip, Marmaraya giren yabancı devletlerin donanmaları daha İstanbul sularında görünmeden, Patrikhane siyasi bir fesat ocağı olduğunu meydana koymakta gecikmemiştir.

1919'da, aslen Karamanlı olan Patriğin, Venizelos tarafından dikte ettirilen esaslara sadık kalmamak suretiyle derhal uzaklaştırılması ve 1919 Ekiminde yerine Dorotheos'un getirilmesi tahrik vasıtalarının teşkilâtlandırılmasını kolaylaştırdı. Bu maksatla Patrikhane teşkilâtı, Silozoz klübü, Zografyon ve Zapyon idadileri, Rum klüpleri, Adalardaki mektepler, yetimhaneler ve hastahaneler, rumca gazeteler ise yararı bir teşekkül haline getirildi.

Ancak Venizelos, mevcut teşkilâtı kısır ve gayri kâfi görüyordu. Daha ziyade aktif olabilmesi için mevcut teşekküllerin askerlerin ellerine verilmesi lâzımdı. Bu bakımdan, Patrikhane nezdinde siyasi münemesil olarak Kanepulos, askeri münemesil olarak Girite yetiştirmiş Albay Kanamakis, ilâveten Yunan konsosu olarak da Komaris İstanbul'a gönderildi.

Üç siyasi ve askeri münemesilin Türkiye'ye gelmesinden biraz sonra: «hususî teşkilât için Yunan hükûmetinin ayırdığı 3 milyon, Amerikada oturan Yunan vatandaşları Nigopolosun hibe ettiği 4 milyon ki cem'an

Yekûn 7 milyon drahmi de süratle Patrikhane emrine sevk edildi. Patrikhane bu suretle maddî bakımından tamamen silâhlanmıştı. Ancak, cismanî bakımdan da takviyesi zarureti vardı. Zaruretlere uyularak Kayseri, İnoz, Ankara, Vize, Amasya, Çanakkale ve Trabzon Metropolitleri İstanbul'a çağırıldı, Ruhani Meclise geçici üye sıfatıyla iştirak ettirildi.

Dini kisvesinden sıyrılarak Yunan hükûmetinin, Türkiye'deki bir otoritesi haline gelen Patrikhane, şâide Venezilosun direktiflerine uyuyor, bağlı bulunduğu Türk idaresine karşı müstakillen hareket ediyordu. Ruhani Meclisin, yeni geçici Metropolit üyelerle takviyesini, müneverve Rumların teşkilâtlanması takip etti. Artık Patrikhane üzerine ilânı istiklâlin sembolü olan Bizansın çifte kartallı bayrağı konmalı idi. 1919 Temmuz ayında böylece, Bizans bayrağı 450 sene sonra, tekrar, Fener Patrikhanesinin kapısına asıldı.

Yunanistan, müstakıl bir devlet olmadan önce, İstanbul'da ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde yaşayan ve rumca bilmiyen, yalnız türkçe konuşan Rumları tahrik edecek bir teşekkül yoktu. Yunanistanın teşekkülü, Patrikhanenin yarı resmî şekilde Yunan hükûmetinin temsilcisi seklîne sokulması, bazı gizli cemiyetlerin doğmasına sebep oldu. Gizli ve cinaî metodlarla idare edilen bu cemiyetlerin başında «Etniki Eterya» geliyordu. Cemiyetin gayesi vâsi ve geçitli idi. Merkezi Atınada olan bu cemiyet, Patrikhane, Yunan hükûmeti anlaşmasından sonra derhal İstanbul'da da bir merkez açtı.

Etniki Eterya'nın İstanbul merkezi ağır ağır cinayetler başladı ve bu cinayetler 1822 den 1922 ye kadar sürdü. «Filotofos Azelfotis» adı altında muhtelif şubeler açmaktan çekinmiyen bu gizli cemiyet, aynı zamanda rumca gazeteleri de süratle organize etti.

1918 Kânunnevel ayında, yeniden gözden geçirilen ve tensik edilen gizli cemiyet 9 muhtelif isim altında bütün genişletildi. İstihale böylece mevzî bir şekilde durdu, neticede aşağıdaki cemiyetler meydana çıktı:

Rum Matbuat Cemiyeti, Rum Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Rum Trakya Cemiyeti, Rum Muhacirin Cemiyeti, Rum Tüccar Cemiyeti, Rum Küçük Asya Cemiyeti, Rum Edebi Cemiyeti ve Rum İzçilik Teşkilâtı.

Yukarıdaki cemiyetler, doğrudan doğruya Fener Patrikhanesine bağlı bulunuyorlar, bünyelerini takviye mevzuundaki malî yardım da Yunan Kızılhaçı, Atina ve Selânik bankalarından geliyordu. Cemiyetler görüldü ki cinaî sahalarda büyük faaliyetler gösteriyorlar, Türklere suikastlar hazırlıyorlardı. Türklere karşı yapılacak suikast emirlerini Patrikhaneden ve Yunanistan hükûmetinin Patrikhane nezdine gönderdiği 3 silâh yasaî mümessilden alan Etniki Eterya Cemiyeti kollayarak cinayetleri mütarekeye kadar devam etti. Cemiyetin gayesi cinayetlerin dışında bazı mühim hususları da hedef tuttu. Böylece bir taraftan suikastlar tertip edilir, cinayetler işlenirken bir taraftan da, rumca konuşmasını bilmiyen Rumlara rumca öğretilirdi, askerliğe hazırlanırdı.

Gizli cinaî şebekenin en mühim kollarından birisini teşkil eden Matbuat Cemiyeti; ekseriya toplantılarını Yunan Konsoloshanesinde yapıyor, 8 âzasından 5 şini yerli Rumlar, 3 ünü de Yunanlılar teşkil ediyorlardı. Yerlilerin arasında Necologos gazetesinin sahibi Votiras, Zografyon muallimlerinden Pandazidis, Votiras'ın kardeşi Makridis sayılabilir. Matbuat Cemiyetinin elindeki gazetelere hâveten Patrikhanenin dinî neşir organı (!) olan Eklisyastiki Alitya mecmuası da

siyasi bir hüviyete bürünerek bu vadi'deki harekete katılmakta gecikmedi.

Matbuat Cemiyeti, kendi âzalarının direktifi dairesinde yapılan cinayet ve suikastları gayrıkâfi addediordu. Tedhiş hareketlerini daha şiddetlendirmek üzere yeni bir harekete geçti. Yabancı devletlerin yardımı sonunda İstanbul hapishanelerinde mekruf bulunan 500 den fazla Rum ve Ermeni'yi tahliye ettirdi. Bu tahliye neticesinde 1918 den 1919 a kadar hapishaneden çıkarılan mahkûmlar 100 den fazla cinayet işlediler.

Matbuat Cemiyeti, diğer sekiz cemiyetin en mühimlerinden birisi olan Rum İzcilik Cemiyetini de kısa zamanda geliştirdi. 1919 Haziranında başlayan yeniden kurma faaliyeti neticesinde Kadıköy, Beyoğlu ve İstanbul grupları adı altında 3 bölük teşkil edildi. Bölükler 500'er talebeden mürekkepti. Bölük kumandanları Yüzbaşı, her bölükte 3'er Yunan mülâzımı vazife görüyordu.

5 Kanunnevel 1920 de gizli cemiyetin dokuz koluna ilâveten General Yuvan ve Yunan milletvekillerinden Aladano «Rum Müdafaai Milliye Teşkilâtı» nı kurmakta gecikmediler. Rum Müdafaai Milliye Teşkilâtı kurulur kurulmaz, İstanbulda bulunan bütün Rum üznüğü birer beyanname ile cemiyete dâvet edilerek, kendilerine teşkilâtın en tabii âzalarından sayıldıkları bildirildi. Böylece İstanbuldaki Bütün Rumları içine alan Cemiyet ilk iş olarak 6 Nisan 1921 de Zografyon mektebinde Edebi Silogus Cemiyeti ile müştereken Yunan istiklâlının 100 üncü yılını kutladı. Kutlama sırasında 7 Mayıs 1921 de Yunan milletini birliğe dâvet eden bir beyanname hazırlandı. Bu beyannamenin hazırlanmasında bilhassa Fener Patrikhanesinin bütün Metropolitleri hazır bulundular.

Kırklareli, İnoç, Gelibolu, Çanakkale ve Çatalca Metropolitleri, 7 Mayıs beyannamesini takiben kurdukları Rum Trakya Cemiyetinin toplantısını Patrikhanede yaptılar. 1921 senesi 8 Mayısında yapılan bu toplantıda, Trakyada bulunan Rumların silâhlandırma işi görüşüldü, ayrıca Muhacirin Cemiyetine ne surette yardım edileceği gözden geçirildi.

Muhacirin Cemiyetinin doğrudan doğruya Yunan ordusu emrine verilmesi, Rum Tüccar Cemiyetinin, Türk tüccarlarını iflâsa sürüklemek üzere çalışması, Rum-Küçük Asya Cemiyetinin, Türkiye'deki Yunanlıları uyandırmaya gayret etmesi, keza, Metropolitlerin bir kere daha tetkikine sunuldu.

Patrikhane artık din işleriyle uğraşmaya lüzum görmedi. Bu ruhani müessesesi tam bir ihtilâl yatağı haline inkılâp etti. Yunan hükûmetinin hülya ve hırslarının tatmini yolunda, memlekette fesat çıkarmaktan başka bir gayesi de yoktu.

11-11-1964

Fener Patrikhanesinin en büyük ihanet vesikala-
rından birisi Pontos Cemiyetidir. Pontos Cemiyeti, Yu-
nan hükûmetinin Anadoluyu işgal edememesi ihtimal-
leri üzerine kurulmuş, tamamen cinaî ve canavarca
bir cemiyettir. Bu cemiyet sadece cinaî ve hayvani
metodlarla Karadeniz sahillerinde Yunanistana peyk
ikinci bir müstakıl Yunan hükûmetinin teşekkülü için
kuruldu. Büyük Yunanistana bir mukaddeme teşkil
edecek olan Pontos hükûmetinin hududu Anadolunun
Şimalı Sarkısındaki son noktadan başlayarak bütün
Karadeniz vilâyetlerini içine almak suretiyle Kasta-
monu, Çankırı, Yozgat, Sivas, Gümüşhane, Tokat,
Amasya vilâyetlerini ihtiva ediyordu. Hükûmetin mer-
kezi de Samsun olacaktı. Nitekim Fener Patrikhanesi,
Yunan ordusunun izmiri işgalinden sonra Pontos ha-
ritasını derhal tabetirmiş, Anadoluda bulunan bütün
Metropolitlerine göndermiştir.

Büyük Yunanistan bayrağının Ayasofya kubbesi tavanlarında sallanmasından bir dakika sonra Samsun kı.

Yıllarında da, Pontos hükûmetinin bayrağı dalgalan-
cıktı. Pontos hükûmetinin sade harı-

Nitekim, müstakıl Pontos hükümetinin süccu-
caıktı.
Nitekim, müstakıl Pontos hükümetine, yapılacak mücade-
tasi gizliıneniis, genç Pontoslulara, yapılacak yemin ettiril-
lede kilisenin arzu ettiğı şekilde cıvelce yemin ettiril-
mesi esası karar altına alınmıştır. Trabzon Metrepoli-
tani Hrisantos'un evrakları arasında ele geçen yemin
sureti aşığıdadır:

Y E M I N

«Fıkır-ı millîmizle alâkadâr olan her hangi bir vâzîfenin verilmesinde sadakat, itaat, mahrumiyet ve ke-tumiyetten hiç bir zaman ayrılmıyacağına, harîçten duyduklarımı tamamen âmirlerime tebliğ ve haber ve-receğime, aksi takdirde verilecek cezayı kabul edece-ğime kavımım, nannusum ve şerefim üzerine yemîn ederim.»

Fener Rum Patrikhanesinin, mütarekeden sonra Pontos meselesini alevlendirmeye nasıl çalıştığı bütün vuzuhıyla görülmektedir. Karadeniz muntakasında ihtilâl hareketinin bir an evvel genişlemesi, hükûmetin kurulacağı arazideki Türk şehirleri içinde yeni yeni fesat ocaklarının titmesi bu mevzuda sarfedilen gayretler cümlesinden sayılmaktadır. Bu maksatla Patrikhane, Batum eşrafından Bünyadoğlu'na müracaat etmiş, Karadeniz sahilinin Türklerden temizlenmesi için bir cemiyet kurmasını istemiştir. Cemiyet 1 Eylül 1920 tarihinde Atınaya bir heyet gönderdiği gibi Serbest Pontos namında bir de gazete çıkarmıştır. Hainlerin ve ihtilâl cemiyetlerinin faaliyetleri, Patrikhane tarafından gayrıkâfi görülüyor, bu arada daha başka garelere de başvuruluyordu. Bu garelerin

başında Türk halkını iğfal etmek üzere hazırlanan beyannameler gelmektedir. Marsilyadaki Pontos kongresi reisi Konstantinidis'in bu mevzuda nesrettiği 12 Şubat 1920 tarihli beyanname, nümune bakımından cidden mübindir.

Marşya: 12 Şubat 1920

PONTOS'DAKİ MÜSLÜMAN HEMŞEHİRLERİNİN AÇIK MEKTUP

Aziz hemşehrilerim,
İçinizden bazılarının bana vatanına ihanet ve müstahak olmadığım halde benim için pek de iyi olmayan diğer muhtelif harekâtı mâlâyika isnad ettiklerini maalesef öğrendim. Buna sebep olarak da Pontos'un bir Cumhuriyet halinde idaresi veya daha doğrusu Müslüman ve Hristiyanların aynı hukuku haiz olmalarını istiyerek Pontosun istiklâl, muhtariyeti için gayışmakta olduğum gösteriliyor.

Bir kelime ile söyleyebilirim ki ben güzel vatanımızı İstanbul memurlarının müstekreh boyunduruğundan kurtararak tablis eylemekten başka bir şey istemiyorum. Bu adamların, sevgili vatanımıza karşı irtikap etmiş oldukları fenalıkları ve icrayı hükûmet edmedikleri gibi memleketimizi felâketlere ve harâbiye sürüklerini hepiniz bilirsiniz.

Son yaz zarfındaki sulh konferansında Mösyö Jorj Klemanso, Türk murahtalarını Paristen iade ederken icrayı hükûmet etmesini bilmediklerini maanafih bu hususta kabahatleri olmadığını onlara söylemeyi ihmal etmemişti.

Kürtler bile konferansa verdikleri muhtıralarında kendilerine sarhoş ve cabil memurlar gönderen istan-

bulu istemediklerini beyan ve istiklâllerini talep eyliyorlardı.

Suriye, Filistin, Kilikya, Irak, Antalya havâlisi ve Ermenistanın İstanbul kurtasiyecilerinin nüfuzundan ayrıldığı ve İstanbulun da aynı âkibete uğramak tehlikesinde bulunduğu bir sırada niçin Pontos da aynı hukuku iddia edemesin? Memleketimiz, müstakil bir hükûmet teşkil edebilecek her şey malik olduğu gibi ahali mahalliye ile katiyen alâkadar olmayan dışarıdan gelmiş memurlara ihtiyag hissetmeden ve kendi kendini idare ve (hürriyet) prensiplerine uyarak kendi mukadderatını tayin etmeğe muktedirdir.

Bir zamanlar Ermenistana raptedilmek istenildiğimizi bilirsiniz. Bu, ancak büyük çalışma ve gayretler mukabil böyle bir sureti halin adalatsızlık, mü-nasebetsizlik denmesi muvafık olduğunu anlatmak suretiyle bertaraf edilmiştir. Artık bütün dünya bir Pontos meselesi bulunduğunu biliyor. Bu, büyük maksadımızın muvaffakiyeti için büyük ve devamlı bir adımdır. Çünkü şimdiye kadar bütün memleketler Ermenistanın hakiki idaresine dahil ediliyordu. Müslüman hemşehrilerimize karşı hiç bir kin ve adavetimiz olmadığı gibi bilâkis onlarla gecen zahmetli ve felâketli günlerden sonra sulh halinde beraber çalışarak sevgili vatanımızın saadetini temin ve herkesin iyiliği için tam bir kardeşlik ve aile halinde onlarla tesriki mesai etmeyi arzuluyoruz.

Pekâlâ bilirsiniz ki kötü fikirlerle hareket eden efendiler ve ağaların idaresi zamanı geçmiştir. Bunlar asrımızın fikirlerine uymamaktadırlar. Herkesin terakkiye doğru yürüdüğü bir zamanda bizlerin de tedhiş usulündeki vakti geçmiş usulü idareden vazgeçmemiz zın zamanıdır. İşte Pontos hükûmeti topraklarından Giresun gibi derebeylik süren bir Osman ağa tarafın-

dan tedhiş edilmiş bir şehir görmüyor musunuz? Gerçek İslâm ve gerekse Hristiyan bütün dünya etkârının ıslah edilişini ve kendimizi saadet ve terakkiye ulaştıran yeni fikir ve metotları kabul etmek mecburiyetinde bulunduğumuzu bilmeliyiz. Mösyo Klemanso'nun Türk heyeti murahhasasına hitaben yazılmış mektubunun bir cümlesini hatırlatırım, diyordu ki; memurlar memleketi idare etmesini bilmediler ve bu memlekeler bundan sonra artık onların idaresinde kalmıyacaktır.

Hakkikaten, bu kadar asırlık Türk işgali memleketimizde ne yapmıştır? Nafia işleri noktai nazarından her şey inşa edilmeğe muhtaçtır. Bir yolunuz, bir köyünüz, hattâ bir kanalıınız yok. Yaşamak için denizliliğin fevkalâde ehemmiyet kazandığı bir memlekette Batımdan İstanbula kadar uzayan saha dahilinde Trabzon, Giresun, Samsun gibi mühim şehirlerin bulunduğu yerlerde tek bir liman, fena havalarda yük alıp vermek için tek bir sığınacak yer yoktur.

Bilâkis diğer memleketlere bakınız. Meselâ Fransa'nın Akdenizde bunun yarısı kadar olan bir sahli kısmı üzerinde Manton ile Serber arasında 62 barınacak limanı vardır. Fransa gibi zengin olduğunu söyleyeceğiniz bir memleketi kadar gitmiyelim, bize pek yakın olan Rusya'ya, Romanya'ya, Bulgaristana bakınız; bunlardan son ikisinin tarihi istiklalleri o kadar eski olmadıkları halde bu kadar terakki etmekten bunları hiç bir şey menedemedi.

Daha ne söyleyeyim; ahâlimiz yarından emin olmayarak yaşadığı âsâıssızlık dolayısıyla bütün tegebüsü şahısları felce uğratan hükümetin fena maksatlarıyla menedilmediği zamanlarda bile ziraat ve sanayi işlerine rahatça kendilerini bırakmıyorlar. İşte bu

esbaptan dolaydır ki Pontos Cumhuriyeti esasatını bir şekil ve şeriate rapletmek istiyoruz. Kafkas hududundan Sinobun garbına kadar imtidad eden sahli ve bunun hinterlandını ihtiva eden araziye şâmil olacak olan bu memleketi bir adalet, Müslüman ve Hristiyan herkes için bir kanun olacaktır. Zulümden pek ziyade mustarip olduğumuz için onu kimseye reva görmek niyetinde değiliz. Ancak hemşehrilerimizden herhangi meslekten olursa olsun herkesin sanımı, kalbi ve serbest bir tesriki meselden başka bir şey istemiyoruz ki herkesin menfaati de bundadır. Hiç bir millete hükmetmek istemediğimiz gibi başkalarının hükmetmesine de tahammül edemeyiz. Memleketimizin il-samı resmi Türkçe ve Rumca olacaktır.

Bütün bu faaliyetlerden maksadımız ancak bugüne kadar bizi ayıran ve saadetimize mâni teşkil eden kavgaları, ihtilâfları bertaraf etmek ve ele vererek terakki ve mes'udiyetimiz için Müslüman ve Hristiyan birlikteli kemali azimle çalışmaktan ibarettir.

Ben ise, memleketimde doğmuş olan Hristiyan hemşehrilerim gibi Müslümanların da iyiliği için şahsan hükümetimizin vahşet ve kabiliyetsizliği dolayısıyla düşmüş olduğu felâket ve harabiden memleketi kurtarmak için bütün gayretimi sarfetmeğe karar verdim.

Kostantin Jakon

Pontos teşkilâtının Birinci Cihan Harbinden evvel ve sonra Rus işgali esnasında ve mütarekeyi müteakip geçirdiği istihale cidden tetkike değer bir mahiyettedir. Pontos Cemiyetinin kurulmasına tekadüm eden günlerde, Trabzon Metropolit Hrisantos'a gönderilen mektuplar bu mevzuda nasıl çalışıldığını bütün vuzuhiyle anlatmaktadır. Yunan Muaveneti Umumiye Vekâleti Müdürü Umumiisi Kazancaki tarafından, Pat-

rikhanenin hesaplarını teltik etmek üzere sevk edilen müfettişlerin vücudu, bilâhare ole geçen vesikalarla meydana çıkmıştır.

Fener Patrikhanesi, Pontostaki teşkilâtın ve Yunanistanın arasında bir köprü olarak vazife gördüğü sıralarda, bir taraftan da Heybeliadadaki Rum Patrik Mektebinden yetismiş ihtilâci papazları Anadolu'nun muhtelif muhakalarına sürmekten çekinmemiştir. Bu papazların icraatı cümlesinden olarak Batumda bulunan 2 bini müteceviz Rum, 8 Mart 1921 de İstanbul yoluyla Selâniğe sevk edildi. Bu sevkîyata tehcir mânâsı verildi.

Patrikhane, emri altındaki Rum matbuatını da iltihâge tahrik etmek suretiyle Türkler tarafından Rumlara zulüm yapıldığı yolunda yalan propaganda yaptırmaktan çekinmedi. 28 Eylül 1920 de İngiliz kanlısı Başpiskoposu Sir Randela vazifelendirildi ve bu papaz, Patrikhanenin arzusu veçhile, Türklerin Rumlara zulüm yaptığından bahsile Avrupa devletlerine telgraflar gökti. Bu harekete muvazî olarak Patrikhane kaymakamı evvelce bastırılmış İngilizce ve Fransızca propaganda kitaplarıyla Londra'ya gitti. O zamanki Patrik Meletios bu tarihte Londra'da bulunuyordu. Patrik kaymakamı Doritos, Londra'ya gider gitmez, Patrik Meletios'la buluştu. 9 Mart 1921 de Sen Mars kilisesinde, Fener kilisesinin, Hristiyanlık nam ve hesabına yaptığı mücadele'yi, Türklere karşı açılan savaşları geniş bir şekilde izah etti.

Haçlı seferleri haric, kendisine büyük bir rütbe tevcih edilmiş bir din adamının, yine dini usulleri enayet ve suikastlara âlet ederek cihan efkârı önünde konuşturması görülmemiştir. Sade Türklerle ve Müslümanlarla mücadeleyi kâfi görmiyen Rum Patriği Meletios, yine Patrikhanenin fikirleri cümlesinden olan

bir muhtıranın, hüsnükabul görmesi için, İngiliz Kralına Patrikhanenin arması bulunan bir diplomayı verdikten sonra, Türk milletini esaret altında bırakan, topraklarını parçayarak sağa sola peşkeş çeken Sevr muahedesinin değiştirilmesini istedi. İngilterede yaptığı propagandayı kâfi görmiyen Fener Patriği Meletios, Amerikada bir müddet dolaştı ve 2 Nisan 1921 de gönderdiği mektupla Beyoğlunda bulunan Zayyon mektebinin Yunan yaralılarına hastahane olarak tekini istedi. Bu sırada Yunanlılar Anadolu'nun kabbine doğru ilerliyor, işgal altındaki Garbi Anadolu'yu terk eden Kuveyi Milliye birlikleri Ankara istikametine çekiliyorlardı.

17 Eylül 1921 de küstahlığı son haddine varıran Fener kilisesi, resmî bir beyanname neşretti. Bu beyanname, Yunan ordusunun Anadolu'daki muzaferi, yetleri öğüldü. Ayrıca yine aynı beyanname ile, Türkiye'de yaşayan bütün Rumların, fiilen Yunan ordusuna iltihakı, Türklere karşı çarpışmaları istendi.

Yunanlı kisvesini 1921 senesinde tamamen giymiş olan Fener Patrikhanesi, Yunan ordularının Anadolu'da Hristiyanlık nam ve hesabına mukaddes bir cihad uğruna savaştığını ilândan çekinmedi. Sistemli ve hasasızca devam eden bu propagandaları meşru göstermek isteyen Fener Patrikhanesi, bu mevzuda Patrik vekilinin ağzından 6 Şubat 1921 de aynen şöyle diyordu:

«— Müttelik devletlerin hepsi Hristiyanıdır. Binaenaleyh bizim Türkler aleyhinde giriştiğimiz her icraata inanmaya mecburdur. Zaten mukaddes kilisenin ortaya koyacağı vesikalar, onlarca mukaddes adedilecek ve muhakkak kabullenilecektir.»

Patrikhanenin İstanbul ve Türkiye'deki faaliyetleri nihayet Yunan Millet Meclisinde görüşüldü. 5 Mart

1921 de Yunan Hariciye Nazırı Baltacıs şöyle demek-
len kendisini alamadı:

«— Yunan milleti Fener Patrikhanesine medyunu
şükranıdır. Onun mücadehatı maziyesi, Yunan milletini
böyle büyük bir fütuhata nail ettirdi...»

Yunan Hariciye Nazırının, Yunan Milletvekilleri
huzurunda, İstanbulda ve Türk idaresi altında dini bir
müessesce halinde çalışması lâzım gelen Fener Patrik-
hanesinin ihanet vesikalarını bir grupta mühürlemesi
cerhedilmiyecek delil ve hakikatlerin en mühimlerinin
den birisidir.

— III —

Yunan hükûmetiyle tesriki mesai ederek, Pontos
hükûmetinin kurulması yolunda fiilen çalışan Fener
Patrikhanesinin en mühim fesat kaynaklarından birisi
de Merzifonda Amerikan Kolejinde kurulan «Pontos»
Cemiyetidir.

1904 tarihinde kurulan, 1908 tarihinde genişletile-
rek tam bir ihtilâl cemiyeti haline getirilen bu teşek-
kül, Yunan ordusunun İzmirde ayak basmasından son-
ra, gizli hüviyetini terketti. Artık ağıktan ağığa galış-
makta bir mahzur görmiyen Pontos Cemiyeti, Yuna-
nistanla hali harpte bulunan Türk ordusunu istenilen
şekilde arkadan vurabilecekti.

27 Temmuz 1921 de Amasya Metropolitidi Jerma-
nos, Patrikhane meclisine yaptığı bir müracaatta, ar-
tık Pontos hükûmetinin resmen tegekkülünü ve müs-
takil bir millee olarak faaliyete geçmesi lüzumunu
belirtti. Bu müracaat üzerine Patrikhane, Amasya
Metropolitidi Jermanos'u, Atınaya Yunan hükûmetiyle
müzakereler yapmaya gönderdi. Ve neticede bu Met-

tepolit 6 Ağustos 1921 de Atınada Yunan Başvekilli ile uzun bir görüşme yapı.

12 Ağustos 1921 de Jermanosla Atınaya giden Patrikhane heyetinden Evangelidis, İstanbula döndü ve Patrikhane 27 Ağustos 1921 tarihinde siyasi bir toplantı tertip edildi. 27 Ağustos toplantısında ikinci defa olmak üzere Trabzon Metropoliti Hrisantos'un Atınaya gitmesine karar verildi, 6 Eylül 1921 tarihinde Trabzon Metropoliti, Pontos meselesini nihai bir saf-haya sokmak yolunda Atınaya gitti. Atınadaki konuş-malar sonunda, Pontos mevzuu hakkında Yunan hükü-metine izahat verecek 5 kişiden mürekkep daimi bir istişare komisyununun seçilmesi karar altına alındı. Aynı komisyon, Pontos Cemiyeti Reisi Papadoplus ta-rafindan kurulan ve bilâhare silâhlı bir hale getirilen «Müdafaai Mesrutâ» Cemiyetini sevk ve idare edecek-ti. Cemiyet kısa zamanda, Samsun, Çarşamba, Kayse-ri, Ürgüp, Ünye, Fatsa, Kırşehir, Sinop ve Tokat'da şubeler kurdu.

Mevcut nizamname gereğince teşkilât sade şehir-lere tesmil edilmeyecek en ufak köylere kadar yayıla-caktı. Ancak teşkilâtın silâhlarını temin, maddi yardı-mı zamanında yetiştirmek, faaliyet sahasını genişlet-mek üzere bir başka cemiyetin vücuduna kanaat ge-tirildi. Cemiyet üstüne cemiyet kuran Patrikhane; «Müdafaai Mesrutâ» Cemiyetinin bir devamı olan «Mu-kaddes Anadolu Rum Cemiyeti» ni kurmayı da lüzum-lu gördü. Böylece Anadolu'da serseri bir şekilde gayri-muntazam surette eşkiyalık yapan Rumlar toplandı, Merkezi Atınada bulunan «Küçük Asya Rum Cemiy-e-ti» nin gönderdiği silâhlar bunlara dağıtıldı. Bu katal cemiyetinin ana nizamnamesi de şöyle idi:

Madde 1 — Hükümeti müstebidenin teşvikıyla Adana vilâyetinde ve daha başka mahallerde cereyan

eden tenkil hareketinden sonra gizli bir içtimada, Sam-sunda Müdafaai Mesrutâ namında bir cemiyetin tesis fikri ve kararı verilmiştir.

Madde 2 — Müdafaai Cemiyetinin maksadı ikidir. Birincisi mesrutiyeti istibdadı karşı müdafaai etmek, ikincisi müstebidlerle hemcins Ortodoks halkına karşı vukubulması muhtemel taarruzlarından millettaşları-mızın can, namus ve servetini muhafaza etmektir.

Madde 3 — Müdafaai Cemiyeti maksadına muvaf-fak olmak için mevzî öyle bir teşkilât yapmalıdır ki, Rum halkın toplanması, birleşmesi ve gelişmesi müm-kün olabilsin ve kendi kuvvetiyle her tehlikeyi bertaf-raf etsin.

Madde 4 — Müdafaai Cemiyeti bir reis ile iki âza-dan müteşekkil bir heyet tarafından idare edilir. Aza-lardan birisi cemiyetin para işleriyle meşgul olacak veznedar, diğeri içtimaları takip ederek zabıtları tuta-cak kâtiptir. Heyetin yapacağı vazife karar altına alındıktan sonra kayıt defterine kaydedilecektir.

Madde 5 — Cemiyet her kısmı için bir âmir tayin edecektir. Âmirler her dairenin en müktedir şahsiyet-lerinden seçilecek, cemiyetin merkez âzalarını tanı-maksızın dairinde gelişmesini yüklenecektir.

Madde 6 — Daire âmiri, heyeti merkeziyenin mu-vafakatiyle kendi dairesinde üç kişi vazifelendirecek, bu şahıslar, merkez cemiyetinin vereceği her yazılı emri bilâkaydûşart yerine getirecektir.

Madde 7 — Her heyet onbaşılarını intihap eder, bunların isimlerini merkeze bildirir. Onbaşılardan mik-tarı, dairenin nüfusuna göre azalır veya çoğalır. On-başılardan isimleri merkeze bildirilir, merkez tarafından onbaşılığı istenmiyenlerin yerlerine yenileri tayin edi-lir. Daire âmirleri, heyetlerin âzaları ve onbaşıları

Müdafaa Cemiyetinin müberrü basılmış mektuplarıyla tayin edeceklordır.

Madde 8 — Her onbaşı kendi dairesi dahilinde iltimad ettiği on genç seçecektir. Bunlar onbaşının emrettiği bütün vazifeleri bılakaydışart yerine getireceklordır.

Madde 9 — Üstünün emirlerini yerine getirilmeyenler, merkez heyetinin tayin ettiği ceza ile cezalandırılacaktır.

Madde 10 — Cemiyetin bulunduğu mahal üç kısma taksim edilecektir ve daima merkezden emir alınacaktır.

Madde 11 — Cemiyetin bulunduğu mahal temizlendikten sonra, aynı program civar köylere de tatbik edilecektir.

Madde 12 — Her şahsın tayininden evvel cemiyetten onbaşı bölüğüne kadar herkes önceli Şerif üzerine yemin etmelidir. Hazreti İsa, millet ve vatani namına, sır tutacağına, Müdafaa Mesrutasının her emrini harfiyen yapacağına, itaatsizlik, hatâ veya sırrı ifşa ettiği takdirde zindana atılacağına âzaların inamı lâzımdır.

Madde 13 — İhanet edenler, yeminden dönenler veya itaatsizlik gösterenler hakkında üç dereceli bir mahkeme vardır. Mezkr mahkemeler merkez cemiyeti tarafından tayin edilmiş bir reis ve dört âzadan müteşekkildir. Mahkemeye verilenler hakkındaki kararlar en az bir ay içinde merkez tarafından tasdik edilecek ve derhal cezaların infazına geçilecektir.

Madde 14 — Teşkilâtın ikmalinden sonra yirmi yasından yukarı olan cemiyet âzasına fark gözetilmeyen silâh verilecektir. Silâhların bedeli, silâhlanaacak kimselerin ıktisadi vaziyetine göre ya defaten veya üç taksitle ödenecektir. Fakir olanlar yalnız silâhın

parasını ödeyecekler, diğerleri nakliye, havlun ve silâhın gorta ücretlerini de tediye edeceklordır. Bu türü fazladan alınan para cemiyetin kasasında kalacaktır.

Madde 15 — Cemiyet, ihtiyaçları için faizsiz olarak borç para almak salâhiyetini haizdir. İşbu muamelâtın kabulü Müdafaa Cemiyetine ait olacaktır.

Müdafaa Mesruta Cemiyeti, Anadoludaki Rumları böylece silâhlandırdıktan sonra, kendisinin diğer cemiyetlerle alakasını temin edecek olan «Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti» nin yardımıyla bir beyanname yayınladı. 18 Temmuz 1919 tarihli beyannamenin muhteviyatı da şöyledir:

«Gecirdiğimiz müskül günler ve hâlen hükümlerimiz olan vaziyeti siyasiyeden mütevellid hakikî ve mühim korkular, nuntazam ve cesur harekete kadar müdafaaya kadir Müdafaa Milliye Teşkilâtını istilizam eyledi. Son defa Samsunda teşekkül eden Mukaddes Rum Anadolu Cemiyeti aynı maksada matuf icraatı müteselsil olup, İstanbul, İzmir, Selânik, Trabzon ve sair millî merkezlerin hemcins mukaddes cemiyetleriyle daima temas halindedir. Cemiyetin yorulmak bilmez muhafızları hâdiseleri devamlı bir surette takip etmekte idirler. Gece ve gündüz bütün kuvvetleri Rumluğun intikamını almaya ve hukuklarını müdafaaya müheyvadır. İşbu millî maksadın temini için bilcümle hemcinslerimiz bunu muhabbetle, fedakarlıkla ve gayretlemlidir. Zenginler altınlarını, fakirler paralarını vermektedir. Vatanın bu feryadına kulak asmayan, itaat göstermeyen, kendisine verilen vazifeleri yapmayanlar için cezanın en şiddetlisi tatbik olunacak: Ölüm!

Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti
Pontos teşkilâtının ele geçen vesikalarına göre, bu teşkilâtın kurulduğu yer, Merzifondaki bir Kollejidir.

İki Kollu'da bulunan Rum muallim ve talebelerin kuruldukları Pontos Cemiyetinin nizamnamesi de gayet sadıktır. Nizamnamede mühim görülen hususlar aşağıya çıkarılmıştır:

Madde 1 — Mevcut Rum talebesini Maarif Klübü talebesiyle birleştirmek maksadıyla Pontos unvanı altında Örfiye ismindeki musiki klübünü de şamil olmak üzere bir cemiyet teşekkül etmiştir.

Madde 4 — Cemiyetin heyeti idaresini teşkil eden âzalar üç sınıfa taksim edilir. Birinci sınıf âzalar mektep talebesi Rumlardır. İkinci sınıf âzalar, mektep dışında kalan Rum ahalidir. Üçüncü sınıf âzalar, din, ırk farkı gözetmeksizin cemiyete yardım edecek âzalar.

Madde 5 — Mektep haricinde bulunanlarla Merzifon dahilinde ikamet eden Rumlar âzayı tabiiyenin bütün hukukundan istifade ederler. Ancak idare heyeti âzalılarına kabul edilmezler. Bu gibilerin cemiyetin her içtimalarında hazır bulunmaları lâzımdır.

Madde 6 — Rumca lisanına âşina olmayan anasırı saire ahalisinden âza bulunanlar cemiyetin içtimalarında devam etmeğe mecbur olmadıkları gibi hakkı intihaptan da mahrumdurlar.

Madde 7 — Memuriyetleri daimi olmayan muvakkat âzaların âzayı tabiiye meyanına dahil olmaları için mukannen olan kayıt ücretini tesviye etmeleri lâzımdır.

Madde 8 — Azayı tabiiyenin her biri her ay için yirmi ve eskiden kayıtlı ise her ay için on beş kuruş cemiyet sandığına verecektir. Gayrı tabii olan âzalar da her dört ayda bir otuz kuruş iane verecektir.

Madde 9 — Azayı tabiiyeden bulunanlar hem intihap etmek ve hem de muntahip bulunmak hakkına haizdir. Ancak on beş yaşında olanlar intihapta hak-

ları olmadığı gibi âza sınıfına dahil olan her ferdin cemiyet mukarerrat ve evamirine bîlâkaydûsart muvafık olmaları lâzımdır. Vazifesinde tekâsül ve terahisi görülenler heyet kararıyla dıgarı mücazat olurlar.

Görülüyor ki, Patrikhane sade Türk halkı içinde yaşayan Rum azınlığını değil, henüz mektep çağında ki körpe dimağları bile Türkler aleyhine kıskırtmayı dini bir vazife olarak telâkki etmektedir.

Cinayet ve kıtalere muvazi olarak, Rum ihtilâi cemiyetleri arasındaki bağlar her gün biraz daha sıklaştırılmaya çalışılmaktadır. Merzifonda kurulmuş olan Pontos Cemiyetinin, Samsunda kurulan Teceddüd ve İhya Cemiyetine göndermiş olduğu bir mektupta gaye ve maksat pek açık bir şekilde belirtilmektedir.

SAMSUNDA (TECEDDÜD VE İHYA) CEMİYETİNE

«Güzel fikrin şerik ve müteşebbislerini tebrik ederiz. Sizden uzak ve ikinci valdemiz olan Asyayı Suğuranın merkezinde doğmuş ve Pontos namıyla tevsim edilmiş olan bir kardeş malik olduğunuzu sureti mahsusada bildirmeyi bir vazife telâkki ederiz ve bu kardeş, dördüncü senesini idrak etmiş bulunuyor. Bidayeti tevelliidünde bîvaye âciz, kudretsiz bir halde bulunurken mektep dahilinde bulunan talebesinin vatanperverane ve terakkiperverane himmetleri sayesinde şimdi pl kuvvetli ve canlı bir varlığa mazhar olmuştur.

Cemiyetin maksadı, vatanın muhtelif yerlerinden gelip tahsil eden bu mektep dahilindeki talebelerin yekdiğerine karşı mukareret ve uhuvvetini temin ve taim ve terbiye sayesinde onların kuvayı bedeniyeye ve ruhiyesini gaye-i tekâmüle sevk ve isal etmekten ibaretir. Pontos şimdiye kadar faaliyetini milliyesi saye-

sinde pek büyük bir aşkla takip etmekte olduğu gayeye nail olduğunu makamı iftiharla beyan ve ilân edecek bir mevkide bulunuyor. Alâkadar olanların iç-sahai hakikate isai eylediğini isbat etmiştir. Cemiyetinin semerati âtiyesine raptıkâlb edenlerin nûranî emel-lerine vücut vermek için sahai azim ve faaliyette ta-buddûs eden ihtilâfatı kaviyye ve ahvalî mâkûseye ehemmiyet vermiyerek bir gök devamlı fedakârîkîar hıyarı ile gayei faaliyetinden bir an bile feragat etmemiştir. Sanlı valdesine ve şefkatperver evlâtlarına hizmet! Bu sayarı takdis ve perestîş gayeye hizmet e iştirakleri sebkedenlere şükran! Unutulmaz isimleri ümmuz için aziz ve dudaklarımız için ebediyen mu-âdes olsun. Güzel Yunanistanın her evlâdının sine-bile ebedi ve sönmez bir aşkı mukaddes doğsun! Par-k muvaffakiyetler, aslı düşünceler azimkâr Rumları keliyen ikaz ve irtisad etsin! Kesbi kudret eden vü-ıtlar, halâs tebsir eden sahaya bimehâbâ atılsın... Okâdîğimize elinizi uzatalım; bu uğurda birleşelim muşalım. Etrafa nurlar saçıl, ateşli bir doğuşa le sedid ve büyük bir ihtiyâç duyuyoruz. Büyük, bu k büyük gayeye nail olmak için kuvvetlerimizi bir-tiverik yılmadan gâşalım. İşte müsait zaman do-yor!.. Dikkat! Tehlikenin muhavvif sadası küreiar-bir kenarından diğer kenarına aksindaz oluyor. İlm ve vahşet gılgın bir hal kesbediyor kârdesler!.. Emvîhık ölmez, sönmez... Gidelim, düşmanı öldürün. o kadar kavi sinelerinizle hücum ederek ve hepi-yekâvâz olarak (Yaşa Yunan), (Yaşa Halâs) diye kırıalım. Muhabbetle selâm ederiz.

Kâatibi Umumi: Mihmoğlu **Reis: Papadopoulos**
Merzifondaki «Pontos» cemiyetinin kasasında ve veyinde ele geçen evraklar gök geçitli ve o nispet-

te karakteristiktir. Bu vesikalar bilhassa Şimalî Ana-doluda en büyük ruhanî reis olan Trabzon Metropolitidi Hrisantos'un Pontos dâvasında oynadığı mühim rolü göstermek bakımından ibret vericidir. Bugün kiliseyi bırakıp, Kıbrıs dâvası peşinde koşan köy papazı Ma-karios da aynen Hrisantos'u taklit etmektedir. Trab-izon Metropolitidi Hrisantos, Pariste itilâf devletleri nez-dinde, Pontos hükûmetinin kurulması yolunda yaptığı gâşmaları bir mektupla Giresun Metropolitidine bildir-mektedir.

GİRESUN METROPOLİDİNE

«General Harrold Amerika heyetinin Ermenistana müraعات için İstanbula gelecektir. İhtimal ki bu se-yahatte General, Pontosa da gidecek, vaziyeti yakın-dan görecek, büyük devletlerin askerleri ile intizam ve âsâysî temine gâşacaktır. Amerikanın, bu civarın mandasını kabul edip etmiyeceğini, Amerikan heyeti âzasından Cosnor Piston'a sordum. Konuşmamız dört saat kadar sürdü.

Pontos meselesini arzuma uygun bir şekilde izah ettim. Mumaileyh Pontos Ermeni Cumhuriyetinden de-pahsetti. Ben de eğer böyle Pontos Ermenilere ilhak olunursa Pontoslularla İslâmların harekât ve muka-vemetini beyan eyliyerek korkuttum. Son defa mülâ-katımızda mumaileyh dahî bu suretle derhal reddey-liyeceğini söyledi. Teşkilâtı hükûmet ve adliye hakkın-da lâzım gelen izahatı verdim ve her cemaatin bizzat kendini idare eyliyeceğini söyledim.

Yunan - İslâm hükûmeti teşekkül eyliyerek me-sail ve hukuku siyasiye ile de iştigal eyliyecektir. Bu hükûmetin iki Yunan - Osmanlı reisi olacağı da he-i ihtimale karşı bir Amerikalı da bulunacaktır. Tâ k

müsavat teyid olunabilsin. Bu meclis adlı ve idari hususatta infazı mukarrerat eylieyleceği gibi polis dairelerinin ıslahını ve jandarma dairesinin tensik ve ıslahını mümkün kılmak, ayrı ayrı bir Yunan polisiyle bir Yunan jandarması olacak, resmi lisan yunanca ve türkçe olacaktır. Rica ederim, yukarıki izahattan işvesaire Pontos cemiyetlerine malumat verilsin. Amcılıkta heyetleriyle temas eylemelerini tenbih ve ihtarsini rica ederim.

Hırsantos

GİRESUN METROPOLİDİNE HİTARUN HİRSANTOSUN İKİNCİ MEKTUBU

20 Ağustos 921 de General Harbord ile mülâkâta. Yı tında dedi ki Miralay Hapington da muhafazai emniyet için büyük kuvvetlere ihtiyacı olduğu korkusun. dedir. Onun fikrinin tebdili için lâzım gelen teminatı pe vermekte beraber Pontosluların gayet muntazam ve muallim taburları, askeri kıtaatla beraber icrayı ha. bu rekât eylieyleceklerini temin eyledim. Rica ederim, zır bizzat Pontoslular bu fikri temin etsinler. Rica ederim, zır Trabzon Pontoslularının sevefraz olacakları şüphesiz, Yı tır. Bunu da rica ederim ki ecnebler bizden olanları pe iğfal eylesinler. Patrikhane meselemizi izah etmeleri için lâzım gelen heyeti göndercektir. Bu hususta Pontoslus Cemiyeti Reisi Vabilos Yuvanidis ile Trabzon ve Batuma muvasalatında çok tafsilât vereceğim.

Trabzon Metropolitliği Hırsantos

Trabzon Metropolitliğinin, Giresun Metropolitliğine yazdığı bu iki mektup, Giresun Metropolitliğindeki hiyanet evrakları arasında ele geçmiştir. Tamamen üç tarafı riya ve desise dolu olan mektupta, ruhanî reis baris karakterini kendi el yazlarıyla açıklamaktadır.

Merzifon Kolejinde, Trabzon Metropolitliğinde, Samsun Metropolitliğinde, Giresun Metropolitliğinde bulunan vesikaların ekserisi, Rum Patrikhanesine mensup yüksek rütbeli din adamları tarafından birbirlerine yazılan Türkçeyenin taksimine, Pontusun tekevvününe dairdir. Bütün insanî hislerden, ahlâk kaidelerinden tecerrüt etmek suretiyle, dâvaları uğruna yalanı ve cinayeti mübah bulan bu din adamlarının, nasıl olup da senelerce gizli emellerini saklamaya muvaffak oldukları cidden merak mevzuudur.

İstanbulun fethinden sonra Rumların Türk idaresi altında nasıl yaşadıkları her asırda gayet yakından görüldüğü ve bilindiği halde, küçük ve basit Yunanistanın başında daimî bir gaile olan papaslar, en namussuzca isnatları bir hakikat olarak dünya göstermek istemişlerdir.

Türk milletinin din hususundaki telâkkisi, bu telâkkiden doğan büyüklük ve yabancı din salıklarına gösterilen hüsnî, gayet vazih ve hakikîdir.

Bütün bunlara rağmen geçmişteki hâdiseleri nazarı dikkate almayan Fener Patrikhanesi, Bizanstanberi sürüp gelen kinin tesiriyle akla hayale gelmez intikam vasıtaları tasarladığını her fırsatta göstermekte gecikmedi.

1821 de Osmanlı Hükûmetinin başına pek büyük bir gaile açan Patrik Grogoriosun Fener Patrikhanesindeki orta kapı önünde asılması, daha sonra gelen bütün Rum din reislerini de vamlı surette Türkiye aleyhinde kıyama sürükledi. Asılan Patrik Grogoriosa hitaben yazılan şiir, bu kanlı din adamını neredeyse azizlik mertebesine yükseltecektir:

«Ey büyük millet reisi, mukaddes şahadetin hiç bir zaman unutulmıyacaktır. Aziz Patrik, kanunsuzlar seni orta kapıda salbettiler. Dilin titreyerek, acıklı dudaklarınla: «Yarab, beni unutmaz» diyordu. Elin ise kıyımı millî ile müthiş ıstırabını defne ve mersin gelenkleriyle tükdis ediyordu.»

Bir milletin başına gaile açan, binlerce insanın kanına girecek hâdiselerin çıkmasına sebep olan bu adam yâni, Patrik Grogorios, bir Patrik değil, Fener Patrikhanesine göre bir millet reisidir. Fener Patrikhanesi, dünyevî işlerle uğraşmaması icap eden din adamlarını, hâima milletlerin ve kütüphelerin başına belâ girecek bir ihtilâci kisvesi içinde telâkki etmiştir.

Bu maksatla kurulan Heybeliadadaki mahut rühban mektebi, yıllar boyunca, yalnız ve yalnız Türkler aleyhine gelişecek, Türk kanı dökülmesini din cephesinden mübah gösterecek papazları yetiştirmiştir.

Patrik Grogoriosun ihanetindenberi bir asırdan fazla zaman geçmiştir. Ve Patrik Grogorios asıldıktan sonra, Fener Patrikhanesi, Patriğin asıldığı kapı önünde bir Türk hüküm-

darı asılınca ya kadar bu kapıyı açmamağa karar vermiştir.

Patrikhanedeki orta kapı bugün de kapalıdır. Bu kapının açılması için bir Türk hükümdarının veya Devlet Reisinin, Patrikhane papazlarını veya Devlet Reisinin, Patrikhane papazlarını önünde asılması lâzımdır. Bu müthiş kin göstermektedir ki, Fener Patrikhanesine gelmiş geçmiş bütün Patrik ve papazlar Türk düşmanlığı yapmayı bir nevi dinî vazife saymışlardır. Bu bahiste fazla salâhiyetli olması lâzım gelen, Türk Ortodoksları Ruhânî Reisi Papatya Eftim, ki bu Papa Eftim, Kemal Atatürk'ün «Millî Mücadelede bize bir ordu kadar yardım etti» dediği ruhanî bir reistir, şöyle demektedir:

«— Ben Türk Ortodoksuyum. Yozgat savaşının Akdağ madeni kasabasında doğdum. Rüşdiyede Hoca Şevki Efendinin rahlei tedrisinde yetiştim ve Millî Mücadeleye herkesten evvel iştirak ettim.

Din, Allaha ait ve vicdana bağlıdır. Kiliseler siyaset ocağı değildir. Allahın evidir. İşte ben Millî Mücadeleye karıştığım sırada Türkiye aleyhinde broşürler neşrediliyordu. Bunlar ekseriya:

«Hunhar, canavar suratlı, zalim Kemalistlerin zulümlerinden biz Hristiyanları kurtarmaya gelin, yüz binlerce Hristiyanın hayatını kurtarın...»

Eski günler geçti. Bugün Türk - Yunan dostluğu vardır. Patrik Athenagoras' da Türk dostu olduğunu söylüyor. Eğer Athenagoras bu hislerinde samimî ise orta kapıyı açsın. Or-

ta kapıyı açtıkları gün bütün salâhiyetlerini devrederek gider kendisinden af dilerim.

Patrik, aynı zamanda Bizans kartalına da temas etmiyor. Bugün bütün Metropolitlerin âyini ruhanide başlarına giydikleri taclarda gift kartalı Bizans arması vardır.»

Burada hiç kimseye tariz etmiyoruz. Ancak yukarıda konuşan bir Ortodoks ruhanî reistir.

— III —

Fener Patrikhanesi, koynunda barındığı Türk milletini kalbinden hançerlemek üzere her vasıtadan istifade etmeyi mubah saymıştır. Hattâ bu mevzuda kendi kendisine ihanet icap ederse onu bile yapacaktır.

Rus Çarına ve Ukrayna Radasına yazılan mektuplardan biri süflî örneklerden birisidir:

Azametpenah,

Minelezel şan ve şerefi dillerde destan olan ve pek büyük askerî şeref ve azametleri tarihinde yaşayan Kominosların şehri Trabzon bugün Rus hanedanı imparatorîsi erkânından ve kahrman Kazak taburları şanlı kumandanı büyük Dükün ziyaretine mazhar olmakla müserref ve mesîht bulunuyor. Bu suretle Rus medeniyetinin âmilleri ve Çar ile vatanın sadık ve fedakâr muhafızları bulunan ve kahramanlıkları ile satvettî Rusyanın namı pürazametini şââ eden Kazaklar, mefahiri tarihilerine parlak

ve büyük bir şeref daha ilâve etmiş oldular. Cenabı İlah, Ortodoks Rusyasına hâsım olanları tarumar etmek için kahrâman Kazak milleti ile bitkin Rus ordusu üzerindeki inayeti same-dünyesini idame ve zâtı şâhanelerinin adınıla-rını şanlı Romanof hanedanının ilâyı şerefi için zaferi nihâye doğru tevcih ve fşal eylesin.»

Hattâ Patrikhane, daha sonra Romanof hanedanını mahvü perişan eden Bolşeviklere de aynı maksada matuf mektuplar yazmak bedbahlığını göstermekte pek acele etmiştir.

Hiç bir devir ve hiç bir tarihte Türkler iş-gal altına aldıkları memlekelerin dinlerine, örf ve âdetlerine müdahaleyi katiyen akıllarından geçirmemişlerdi. Türkler, gayrı müşim ahali hakkında daima insani ve adalet prensiplerine sadık bir siyaset takip etmişler ve bu siyaset sonunda İstanbuldaki küçük bir Rum azınlığı olduğu gibi kalmıştır. Bütün bunlar Fener Patrihanesi tarafından çok iyi biliniyor, Türklerin insanı tarafı büyük bir aşağılık duygusunun tesiriyle, namussuzca istismar ediliyordu.

Bu arada Venizelos Kabinesinde Hariciye Nazırlığı yapan Politis, 1919 senesinde politik bir gazeteye yazdığı ilmi bir makalede «Yunanlılar - Rumlar, Türkler tarafından görmekte oldukları himayenin emsaline diğer hiç bir cenebi idaresi altında nail olmak ümidini besliyemezler...» diye biliyordu.

Hakikaten Rumlar, Türkiyede Türklerden daha müreffeh, daha serbest yaşamışlardır. Bu, muhtelif vesilelerle, muhtelif defalar gerek

dürist Yunanlılar, gerek bitaraf cenebiler tarafından defalarca izah edilmiştir.

Ancak, din kisvesi altında akla hayale gel-miyecek namussuzluklar icadında kimsenin kâ-bına varamayacağı bazı papazlar veya din adam-ları, mânasız bir takım azınlıkları daima ve daima Türkler aleyhine kıskırtı gelmişlerdir.

PATRİKHANE Mİ? YUNAN MÜMESSİLİĞİ Mİ?!

Bu mevzuda fazla uzğa gitmeğe lüzum yoktur. Küçük bir misal vermek üzere, Sedad Sinavî merhumun nesrettiği 7 Şubat 1341 tarihli Resimli Gazeteden şu fıkra alınmıştır:

Türklerin lütuf ve âtufetleri ile İstanbulda tesis edildiği gündenberi dedikodusu eksik olmayan, münkariz Osmanlı Hükûmeti zamanında da, Türkiye Cumhuriyeti devrinde de vakit vakit başımıza musallat olan bir Patrikhane vardır.

Bu Patrikhane son günlerde ekmeğiyle yasadığı, doğduğu, büyüdüğü Türk vatanına hi-yanet etmeyi kendisi için mukaddes bir vazife addetmiş ve Yunan «Megaló İdea» sı için çalış-mağa başlamıştı. Lozan muahedesi esnasında devletler Patrikhanenin siyaset ve diplomasiden tecerrüdü ile ruhanî bir müesseseye olarak İstanbulda kalmasını talep etmişler, din ile dünya iş-lerini ayıran genç Türkiye Cumhuriyeti de ruhanî bir müesseseye olmak şartıyla Patrikhane-nin İstanbulda kalması talebini kabul etmişti.

Fakat sıcak salonlarında, muhteşem koltuklarında esdekayı bendegânlarının dalkavukluğu karşısında saltanat süren papaslar yine rahat duramışlar ve «Ortodoks» luğu, Yunan «Megalos İdea» sına hizmet adederek kemafis-sabık Yunanlılık nefine ve Türklük zararına çalışmağa devam etmişlerdir.

Cumhuriyet kavanini nazârında papas, müftî, hacı, hoca farkı olmadığı malumdur.

Lozanda aktedilen mübadele itilâfnamesi mucibince mübadeleye tâbi olan Rum Başpapası Kostantin Araboğlu, Muhtelit Mübadele Komisyonunda verilen karar üzerine Hükûmet tarafından diğer millettaşları gibi Yunanistana sevk edilmiştir. — Nitekim Yunanistandan mübadele suretiyle bir çok müftülerimiz de İstanbul'a gönderilmişlerdir. — Fakat yıkarıda da söylediğimiz veçhile vakit vakit başımıza belâ olan Patrikhane ve Patrikhanenin tahtında müsetter «Megalos İdea» mefkûrecileri bu sefer yine yaygara kopararak hükûmetin bu çok meşru ieraatına itiraz etmeğe ve Türklük alevhinde tefevvihatla bulunarak Yunanistanı Türkiyenin umuru dahilîyesine müdabaleye dâvet etmeğe başlamışlardır. Biz bu hâdiseye karşısında pençe Türk Cumhuriyetinin azımkâr ve muzaffer Hükûmetini ieraatından dolayı alırsalarken «Megalos İdea» serserilerine de şöyle hitap ediyoruz:

— Susunuz kiriyeler!... Burası Yunanistan değil!..»

Kişiye mensupları, Türkiye alevhindeki fesat tohumlarını tâ Kanunî zamanındanberi ek-

meğe çalışıyorlardı. Rum Patriği Partenyosun Eftâk Voyvodasına gönderdiği mektup bu iddiaların en büyük delillerinden birisini teşkil eder. Türkiyede yaşayan Rumlar da din adamlarının tesirleri altında kalarak daima bir ihânet şebekesi halinde hayat geçirmişlerdir.

İstanbulda intişar eden rumca Büroiya gazetesi 3 Temmuz 921 tarihli nüshasında bu nankörlüğün örneklerinden birisini şöyle vermektedir:

«Yunanistanın Anadolu'da başladığı harp, Hristiyanlığın müdafaası için olduğu ve Avrupanın emrû müasadesiyle vukubulduğu gibi Yunan ordusunun bu hususta Avrupanın vekilli bulunması tabiidir. Yoksa Yunanistanın bu işi kendi kendisine başaramıyacağı âşikârdır. Binaenaleyh her ne karar verilirse verilsin Yunanistan muhakkak haklı çıkarılacaktır.»

Patrikhane tarafından organize edilen ve İstanbul'da çıkan Rum gazetesinin yazısı, Türkler aleyhinde nasıl çalışıldığına, insanlık nasibinden mahrum bir kütlenin işi nerelere götürceğine dair her hangi bir vesikaya da ihtiyac bırakmıyacak kadar sarıhtır. İzmir ve Trakyanın işgalinden sonra, Türklerin ne müthiş katliâmlara maruz kaldığının izahına da mükemmel bir delildir.

Bundan başka, yine Pontos dâvasında ismi gecen, Türklerin öldürülmesinin, Türk çocuklarının katledilmesinin mukaddes bir gaye olduğunu İerîye süren Patrikhane mensuplarından Trabzon Metropolit Hrisantos, Fener Patrikhanesinin en mühim uzuvlarından birisi-

dir. Hirisantos aslen Gümlecinelidir, Heybeli adadaki meşhur Rühban Mektebinde okunmuş, bilâhare İsviçre ve Almanyada tahsil etmiştir.

Anadoludaki Metropolitaneelerde ele geçen ihanet vesikalarında daima Hirisantosun ismine tesadüf edilmektedir. Hirisantos, Patrik Kaymakamı Dorotios ve Patrik tarafından doğrudan doğruya Pontos dâvasından baş olarak vazifelenmiştir. Hirisantosun Avrupa memleketlerinde Pontos dâvasıyla uğraştığı sırada Trabzon mebusu Kofidi de keza Fener Patrikhanesi tarafından vazifelenirilmiş bulunuyordu. Halbuki Osmanlı Millet Meclisinde Trabzon mebusu olarak vazife gören ve Türk dostu daha 1909 tarihinde merkezi Atınada bulunan «Küçük Asya Rum Cemiyeti» tarafından Pontos millî fikrinin canlanması için mektuplar geliyordu. 24 Mayıs 1909 tarihli ola mektuplardan birisi hülâsaten şöyledir:

«— Şimdiye kadar maalesef bir türlü harekete geçemiyen, millî fikrin canlanması ve millî menfaatlerimizin müdafaa ve muhafazası maksadıyla kurulan «Küçük Asya Cemiyeti İdare Merkezinin» çalışmaya başladığını bildiririz. Müessesisler, aylardanberi sükûn içinde gâ-ısan yüzlerce fedakâr âzadan mürekkaptır. Teşkilâtınıza bu komitenin mevcudiyetinin bildirilmesi rica olunur.»

Bu tarzda yazılan mektuplar çoktur ve

henüz Pontos harekâtı başlamadan yıllarca önce, Türklere karşı açılacak savaş kesbi katiyet etmiştir. Trabzon Metropolitidi Hirisantos yazılan Paris 14 Kânunnevel 1919 tarihli mektup bu katiyeti açık bir surette göstermektedir:

Majestik Obeli Paris: 14 Kânunnevel 919

Hürmetli efendim;

26 Teşrinievvel tarihli mektubunuzu alalı epeyce bir zaman oldu. Bu müddet zarfında nereye yazacağımı ve mektubu kime emniyet edeceğimi bileydim cevap vermek hususunda birdakika fevt etmezdim. Teehura en ziyade mâni olan sebep emin bir vasıta bulamamışlığımıdır. Reisiniz: Hareket sebebiyle müteaddit defalar ziyafet vermiştiniz. Bu ziyafetlerin sonuncusunda beni de davet etmişti. Ziyafet merasimi esnasında müstesna bir neşe ile idarei kelâm eden Reis, Pontos meselesini mevzuubahs etmiş idi. Sade ve fakat canlı ve müessir sözlerle milletin hissiyatı vatanperveranesine istinaden memleketimizin talihini istikbali hakkında perverde eylediği nikbinliği izhar etmiş ve beyanatını (bittabi bana saadeti müstakbeleyi görmek nasip olamayacaktır. Fakat siz gençler yirmi, yirmi beş sene sonra Pontosluların Türkleri ne suretle Yunanlaştıracaklarını maliftihar göreceksiniz.) ve karşısında ahzi mevki eden bana hitaben: (Biliyorsunuz değil mi? Gayet tabii, mükemmel ve emin hudutları vardır) tarzında ikmal etmişti. Ben gayrı ihtiyarî tebesüm eder gibi oldum. Bereket versin ki hisset-

medi. Reis on sekiz gün evvel bitabi duyacağınız veçhile onu öldürmek için Kostantinistlerin akdi içtima eylediği yere gitti. Merak ediyorum. Çünkü Yunanistan hiç bir zaman ittihad edememiştir. Allah saklasın. Türkiye meselesinin mevzuubahs olacağı zannedilen bu ayzarfinda avdet edecektir. Amerikalıların kâmiilen çekilip uzaklaşmasıyla büyük bir menfaatin edileceği fikrindeyim. Mesele on gün evvel Londra'da Loid Core ve Klemanso tarafından müzakere edildiği halde bu âna kadar hiç kimse ne olacağını bilmiyor. Ben şimdilik zabitanımızın terbiye ve talimleriyle iştigal ediyorum. Mutaalebatımızı tekid edecek yegâne bir vasıta olarak telâkîki eylediğim hudut meseleleri ile de alâkadar olmaktan men'i nefsedemiyorum.»

İmza: Okunamamıştır.

Bir başka mektup:

Muhterem dostum Hrisantos Efendiye

«Mektubunuzu tam zamanında aldım. Başsyan Efendi ile beraber icap eden hususları yaptım. Ermeni meselesinin de size havale edileceğini zannediyorum. Askerlik mevzuunu İngiliz müessesiliği üzerine almıştır. Patrikhane meselesi bir emri mahsusla tehîr olunmuştur. Muhacirin meselesi nazarı dikkatle alınarak şimdilik 20.000 lira gönderiliyor, geri kalan hususlar tetkik edilmektedir.

P. Konstantinidis için 20 tane evrakı nakdiye gönderiyorum. Kardeşim vasıtasıyla Gümüşhane Metropolitine isal ve teslim edilmesi lâzımdır.»

Ankara Metropolitdi
Vervaniyus

26 Kânunnevel 1919

Hrisantos bir taraftan, muhtelif gizli cemiyetlerle mektuplaşıırken, bir taraftan da esasları Fener Patrikhanesi tarafından hazırlanan bir talım muhtıraları da Paristeki sulh konferansına göndermeyi ihmal etmiyordu. Trabzon havalisinde yaşayan Rumların, Türkler tarafından katledildiklerine dair olan bu uydurma iddialardan birincisi şöyledir:

Devletli Ebfendim Hazretleri;

Pontos yerlilerinin delegeşi sıfatıyla sulh konferansına hemşehrilerimizin arzularını ihtiva eden bazı hususları arz ile kesbi şeref eyleriz.

Hemşehrilerimizin bugünkü biçare vaziyetlerine karşı nazarı dikkatinizi celbeder ve mütarekeden beri bir senedir Türk mezalimlerinin devam ettiğini bildiririz. Osmanlı Hükûmetinin âsâ-yîs ve intizam hususunda Hristiyanlara karşı vermiş olduğu teminatın aksine olarak bir kaç aydanberi almakta olduğumuz habere nazaran Karadeniz sahillerinde mezalim ve tahribat devam etmektedir.

Gerek Karadeniz sahillerinde ve gerek dahili memlekette mahirane bir surette işlâm aha-

siye silâh tevzi edilmiştir. Hristiyanlar ise silâhsız, müdafaadan âciz bir takım yeni yeni katli tehditleri altında yaşamaktadırlar.

Bir senedenberi mevkii iktidara gelen Türk Kabineleri her gün halleri fenalaşmakta olan ahâlinin ıslahı için hiç bir şey yapmamışlardır. Mütarekeden sonra yalnız sahil kasabalarında biraz âsâys görülmüştür. Türkler hakikî şekilde mağlûp olduklarını bildikleri halde kıtallerinin buğüne kadar cezasız kaldığını gördüklerinden ve hükûmeti itilâfiyenin cezadan çekinmesi ve müsamahası yüzünden eskisi gibi seket ve kıtallere başladılar. Böylece memleket dahilinde bir zaman hüküm süren ademi emniyet şimdi sahil şehirleri de sirayet etmiştir. Bir kaç aydanberi pürsilâh korkunç Türk şakileri şehirlerde hür olarak doluşarak silâhsız ve müdafaadan âciz vatandaşlarımızı her an için katliâm tehdidiyle daimî bir surette yığın vaziyette bulundurmaktadırlar.

Az çok milliyetperver maskesi altında bugün bile Türkiyede İttihat ve Terakki Komitesi erkânı hüküm sürmektedir. Katletmiş olduklarını Hristiyanların mallarıyla zenginleşerek memleketi yıldırma için büyük mikyasta malî sarfiyatla bulunarak geteler teşkil etmektedirler.

Türk zulmünden kurtulmak üzere bir kaç yüz bin vatandaşımız muharebeden evvel ve muharebe esnasında Rusya'ya hicret etmiş ve mütarekeyi müteakip menlekelerine avdete başlamışlardır.

İtilâf hükûmetlerinin muzaferiyeti dolayısıyla takip edilen âdil prensipler sayesinde hür-

riyet bahsedildiğinden ana topraklarında artı kemali saadette yaşayabileceklerini ümid etmişlerdi. Pontos Cumhuriyetinin teşekkülü ile milletlerinin talhis edileceğini heyecanı kalbî beklemede idiler. Bu suretle zannediyorlardı ki vasi surette gayelerine vasıl olup zalimlerden korkmaksızın yaşayacaklar... Heyhat, bu emniye hiyzi husule çıkmaksızın dahildeki köylerde yerli muhacirler yurdlarına avdet etmeğe, âsâysın ademi mevcudiyetinden muvaffak bile olamadılar. Çünkü bir takım başıbozuk Türk geteleri yolları ve geçitleri kapamıştır. Bir çok zamanlar sahilin müteaddit kasabalarında birbirinden ayrı kalarak hemşehrilerimizin yardımlarıyla yaşayanlar bile muharebe esnasındaki tazviki tamamen hissettiler. Ümitsizlik sebebiyle ve ölmüş bir halde Rusyanın misafirlerine kapamış olan arazisine dönmektedirler. İktisat, sabır ve faaliyetle vücud getirdikleri güzel vaziyet bu son günlerde tamamıyla değişmiştir. Bununla beraber Rus anarsisini Türklerin zulüm ve katliâmlarına tercih ediyorlar. Bu teeviz edilmeyen vaziyet karşısında kurbanların hâatıraları bize son bir imdad feryadını meşru kıldı. Ve muzaffer itilâf hükûmatı muazzamasına iltica ile insaniyetin mukaddes prensiplerinin en iptidai kısmının bigare vatandaşlarımızın tevehhini ve tarih ile asrımıza şân olan bu

buhi vaziyetlerinden halâs edilmelerini temen-
i ediyoruz. Bu istirhamımız muvafık görülür
kâfiyle ittîf hükûmatı muazzamasının o kıy-
vali muavenelerine mazhar olacağımıza intî-
za ve derin hümetlerimizle teşekküratımızı
bu devletlerine takdim ile kesbi şeref eyleriz.

Paris 15 Teşrinisani 1919

Pontos yerleri kongresi reisi

Kostantin Jan J. Kostantinidis

Pariste Pontos ittihadı millî reisi

Sokratis Ekonomos

Fener Patrikhanesinin, Paristeki sulh kom-
arısına, Türklerin katliâm yaptığı yolunda
kâfiye vermek üzere vazifelendirildiği sırada,
şakîlâlı Rum çeteleri arka arkaya kanlı cina-
yetler işlemek suretiyle icrayı sekavette bul-
uyorlardı. 12 Kânunuevvel 1919 da yapılmış
bu toplantıda tutulan ve ele geçen bir zabıtan
bu anlamak gayet kolaydır:

«... İsimlerin okunmasını müteakip geçen
semin zabıtları tasdik edilmiştir. Papadopo-
lus tarafından Harbî Umûmîdeki sergüzeşle-
rinden bahsedildikten sonra bilhassa silâh altı-
na alınması ve Samsun civarında bir Rum eski-
me çetesine ittihak, mensubu olduğu çetenin
Türk jandarma kıtaatı tarafından muhasarası
ve bir hârika kabîlinden olarak muhasaradan
kurtulması sureti mahsusada beyan edilmiştir.
Fener ufak meselelerin tetrik ve müzakerele-
rinin sonra celseye son verilmiştir.

Kâtibî Umûmî

Emetidis

Reis

Neoharidis

Yukarıdaki zabıt sureti, Merzifon Pontu
Klubünün bir defterinden çıkarılmıştır. Bunda
sonra artık Rum çetelerinin icrayı faaliyetle
görülecektir.

Fener Patrikhanesi tarafından silâhland
rılan, Rum çetelerinin başında Bafra mntak
sında vücut bulan Nebyan çeteleri gelir. Nel
yan mntakasında 11 Rum köyünde 1012 ev
6228 nüfus vardı. Bu nüfustan takriben 150
kadarı silâh tutacak vaziyette idi. Birinci C
han Harbinde seferberlik ilân edildiği sırad
bu köylerin ahalisi derhal isyana başladı.

İsyanın ilk kurbanlarını Kazakçı Merme
köyünden iki Türk köylüsü teşkil etti. Çete e
radından bazıları bu iki Türk köylüsünü sır
sıta bağlandıktan sonra üzerlerine gaz dök
mek suretiyle yaktilar. Müteakiben vazifeli bi
jandarma, kıtasına giden bir asker, tarlada ç
lgan bir köylü boğazlandı.

Çeteler, sade adam öldürmekle kalmıyor
lar, kadın ve kızların ırzlarına geçiriyor, bilâh
re bunları öldürüyorlardı. Tek tek yapılan b
cinayetleri toplu katliâmlar takip etti. İlk bi
yük kanlı vaka Çağsun köyünde vuku buldu
Nebyan mntakasındaki 11 Rum köylü arasınd
altı Türk köylü bulunuyor ve bu köylerin nüfu
su takriben iki bin kadar tutuyordu. Çeteler
köylerin en büyüklerinden olan Çağsura âni bi
baskın yaptılar. Köy bir tek ev bırakılmada
yakıldı. Evlerde bulunan besikteki bebeklerle
yürüyeniyen ihtiyarlar köy meydanına topla
narak süngülendi. Köylülerden ancak evlerind
olmayanlar kurtulabildi.

En karlı vakadan sonra büsbütün azan çeteler Kusa ve Boyalı Türkmenler köylerini de aynı suretle yakılar. Yalnız Çağur ve Kusa kasabasında parçalanmış ve yakılan köylülerin sayısı 367 yi buldu.

Türkiye Umumî Harpten mağlûp çıkıp sihran teacir edilince bu çetelerin vaziyeti büsbütün ehemmiyet keshetti. Rumlar «Pontos» adını kuveden fiile çıkarmak için «Nebyan» çetelerini müteakeden sonra büsbütün tevsi ettiler. İlk hamlede Bafra kasabasından 3 Rum Nebyanlılara iltihak etti. Bütün kasabalarda ve köylerde ne kadar Rum varsa hepsi silâhlandı. Hükûmet âciz, ahali dehşet içinde idi. Nebyan çeteleri artık bu şerait dahilinde tecavüzlerini Nebyanın haricine de tesnile başladılar. Çeteler Nebyandan inerek tesadüf ettikleri köyleri basıyorlar, rastgeldikleri hayvanatı sürükleyip götürüyorlardı. Bu suretle Nebyan haricinde 12 çiftlik ve han yakılar. 10 kızın ırzına tecavüz ettiler. (Oruç) köyü kâmilan mahv ve harap oldu. 27 köyü yakılar. «Kaltu, Ada, Ağlar» köylerinin hayvanat ve emlakı menkulelerini kâmilan, İnke Çarip ve Kuyumcu köylerinin bütün hayvanatını çaldılar. «Alaçam» köyünü kasarak 26 hayvan, 25 at, 1320 liralık da esya götürdüler. Bunlardan başka Nebyan haricindeki Almazsa köyünden 40, Çal köyünden 45, «Çarın» den 75, «Terzili» den 4, «Engiz» den 3, «İngazi» den 25 hane ki cem'an altı köyde 162 ev yakılar. Eyvaki 300 hane de buna ilâve edilince Nebyandan (500) kadar İslâm köyünün yandığı anlaşılır.

Çeteler diğer taraftan «Nebyan» ın gâbundaki «Kapkaya» mevkiine de inerek, Vezir köprüden Kızılırmak vasıtasıyla gelen kayıkların içindeki bütün emval ve esyayı gasba balamışlardı. Hükûmet bunları tenkidlen âciz kaldığı, Kuvayı Milliye daha tamamen taazzur emediği için Türkler kendi başlarının çaresini kendileri bakmışlar ve Nebyan muntakası cennbundaki kesif Türk köyleri silâhlamış kendilerini Nebyanlılara karşı müdafaaya mecbur kalmışlardı.

Nebyan mevkiinde Türk köylerini yakılan, kadın ve kızların ırzlarına gecen, malla kaldıran, ihtiyar ve göçukları katleden çetelerin miktarı takriben 20 kadardı ve direktil doğrudan doğruya Trabzon Metropolitinde alan bu çetelerin reisleri şu katillerden mürekepti:

- 1 — Bafra'nın Kelek köyünden çete reisi «İstavrî» (bu hunharın yaptığı vekayi saylamıyacak kadar çoktur.)
- 2 — Samsun'un Taflan köyünden çete reisi «İlefter»,
- 3 — Havza kazasının Küpçüdağı köyünde «Pig Vasil»
- 4 — Çok defa Bafra'nın İstavri ile hareket edekuvvetli çetecilerden «Aleko»,
- 5 — Osmanbeyli köyünden «Pigo»,
- 6 — Samsun'un Kuruköke köyünden Andon
- 7 — Balık köyünden «Endik»,

- 8 — En meşhur çete rüesasından Karapınar-
lı köyünden «Piç İlyâ» veya namı diğer
«Kara İlyâ»,
9 — Kirazlı köyünden Taşcıoğlu «Kara Sava»
10 — Bafranın Yayla köyünden «Kel Sava»,
11 — Samsunun Eğribel köyünden «Anastas»
ve dayısı diğer «Anastas»,
12 — Aynidere köyünden Balcıoğlu Deli Yani,
13 — Havzanın Elmalıca köyünden «İleni
Çavuş»,
14 — Baraltı köyünden «Fali»,
15 — Samsunun Beylik köyünden «Sarı İstil»,
16 — Kapıkaya köyünden «Kavaklıoğlu Yu-
van» ve yeğeni «Totoroğlu Agapıyus»,
17 — Alağan köyünden «Gördükoğlu Şimyon»
18 — Aynidere köyünden «Timuroğlu Yani»,
19 — Bakırpınar köyünden «İstavri»,
20 — Zünbül köyünden «Totoroğlu».

Bu çete reisleri 2000 kadar tutan avengele-
ri ile senelerce civardaki köyleri yakıp binlerce
Türkü şehit etmişlerdir.

Nebyan muntakasındaki cinayetleri, Sam-sun cinayetleri takip eder. Silâhlı Rum çeteleri Samsun ve havalisinde Nebyanda olduğu kadar fazla cinayet işiyememişlerse de, köyleri yak-tıkları sırada yaptıkları vahşet tiyleri ürperte-

Patrik Gregoryos, Venizilos ve son Bizans hükümdarı Kostantinin resimlerini havi propaganda kartı, Patrik Gragoryos Rum halkını ve Yunan milletini Türk milleti adına tahrik eden Fener Patriklerindendir. İkinci Mahmut tarafından Fener kilisesinin kapısına asılmak suretiyle idam edilmiştir. Orta kapı o gündenberi kapalıdır. Papazlar Gregoryos'un yerine bir şeyhülislâmın asılışına kadar bu kapıyı açmamaya and içmişlerdir.

cek bir dereceyi bulmaktadır. Güneş ve Billar-
ca köylerinde 24 kadın ve erkek toplu olarak
süngüden geçirilmiş, 500 kadar ev yakılmıştır.
Duayeri ve Kâhibasalan köylerinde ise takri-
ben 20 kişi öldürülmüş, 20 kişi de ağır surette
yaralanmıştır. Bunlara ilâveten Samsun'un mer-
kez kazası dahilinde 51 kişi öldürülmüştür.

Çarşamba ve Terme muntakalarında Rum-
lar, Ermenilerle birlikte eşkiyalık yapmışlar,
335 ev, 2 cami, 2 mektep, 22 samanlık yakmış-
lar, 2 kişiyi de öldürmüşlerdir.

Amasyada silâhlı Rum eşkiyalarının işle-
dikleri cinayetler 25 tir. Cinayetlerin işlendiği
17 köyde 100 kadar ev yakılmış, Sığırçobanı
köyünden geçen 6 Türk askeri fecî bir şekilde
öldürülmüşlerdir.

Pontos cemiyetinin merkezi olan Merzifon
havalisinde de Rum çeteleri bir çok insanları
öldürmüşler, evleri yakmışlar, köyleri perişan
etmişlerdir. Camileri yakan, köylünün altın ve
ziynet eşyaları dahil, gınaşırlarına varıncaya
kadar yağma eden bu çeteler, çaldıkları veya
gaspettikleri paraları doğrudan doğruya bağlı
bulundukları ve emirleri altında oldukları Met-
repolithanelere gönderiyorlardı. Metrepolitik-
lerin kasalarında toplanan bu paralar da muh-
telif Rum cemiyetleri emrine verilmekte idi.

Nitekim, Samsun Rum Muhacirin Cemiyet-
tinde ele geçen kasa defterinden bunu kolay-
lıkla anlamak mümkündür. 1918 ve 1919 sene-
lerinde, aynı cemiyetin varidat ve sarfiyat ced-
velleri şöyledir:

Varidat:

Muhelif tarihlerde gönderilen miktar:
20360 lira.

Sarfiyat: Lira

2065	Samsun Metrepolithanesine
4266	Samsun civarında faaliyet gösteren lere,
3000	Bafra » » »
300	Amasya » » »
300	Merzifon » » »
455	Çorum » » »
700	Sinop » » »
100	Gerze » » »
50	Erbaa » » »
200	Kastamonu » » »

Diğer taraftan Samsun Metrepolithanesi
kasasında mevcut 32564 lira 30 kuruşun sarf
cedvelleri ise daha enteresandır. Bu Metrepolit-
haneden icrayı sekavet eden 24 şahsa 9 Mart
1919 dan 20 Temmuz 1920 ye kadar gönderilen
paraların miktarı 3209 lira, 25 Temmuz 920
den 5 Teşrinievvel 1920 ye kadar gönderilen
miktar ise 8315 lira 85 kuruştur.

Keza yine aynı sene içinde, Samsun Met-
repolithanesinden muhtelif çetecilere yapılan

Seydi Pelidi muntakasında 25 kişilik bir Rum cetesinin taarruzuna uğrayan 6 kişilik bir jandarma müfrezesinin önce iki eri şehit edilmiş, ölenler, arkadaşları tarafından defnedilinceği sırada ikinci defa pusuya düşürülen diğer 4 er, burunları, kulakları kesilmek, gözleri kırılmak suretiyle şehit edilmişlerdir.

Lâdik cinayetlerini Gümüş Hacıköy, Gümüş madeni köy, Havza, Tokad, Erbaa, Zarcinayetleri takip etmiş, Rum eskiyalar ve muntazam ceteler 3 ay gibi kısa bir zamanda 3160 Türk'ü vahşiyane bir şekilde öldürmüşlerdir.

Bu cinayetler bir taraftan her gün biraz daha fazlalıyor, Türk kanı akıtılırken, öte yandan silâhlı Rum eskiyalarını mazur göstermek isteyen büyük bir küstahlıkla, Metropolitler ve papaslar, Paristeki sulh konferansına şikâyet üstüne şikâyet yapıyorlardı. Bu arada İstanbuldaki Fener Patrikhanesi, Metropolitlerinden birisi tarafından o sırada Pariste bulunan Yunan Başvekili Venizelosa yazılan bir mektup riya ve namussuzluğun en mühim vesikalarından birisi olarak ele geçmiştir.

16 Teşrinievvel

**Paris: Mercedes otelinde Yunan Hükûmeti
Meclisi Vükela Reisi Elefteriyos
Venizelos Cenaplarına**

Reis Efendi:

Pontostan aldığım mektuplardan ve gelen yolcuların ifadesinden anlaşıldığı veçhile orada

sakin hemcinslerimizin vaziyeti gittikçe kesbi vahamet etmekte ve hukuku tabiiyeden olan ırz, can ve servetleri gayrı kabili telâfi tehlikelere maruz bulunmaktadır. Bir zamanlar Samsunda görülen âsâyis ve intizam İngiliz işgal kıtaatının mevcudiyetine istinat ediyordu. Nitekim kıtaatı mezkûrenin hasbelsiyaset çekilip gitmesinden cesaret alan Türkler, yine eskisinden fazla bir şiddetle vahşetlerine iptidar etmişlerdir. Vesaiti müdafadan mahrum olan hemcinslerimiz, hükûmeti resmîye tarafından alettedric tesliha ve teçhiz edilen Türklerin reyine terk edilmiştir. Trabzona gelince: vaziyet: Şehir dahilinde bir dereceye kadar iyi ise de Rum köyleri tahat emniyette değildir. Bu hal diğer sahil şehirlerinde de icrayı hükmediyor. Müdahalei ecnebiye muntakası haricinde kalan Rumlar, İstanbul hükûmeti meşruasına kıyan etmiş ve malûmu devletleri olduğu veçhile eski komitacıların bakıyetissüyufundan vücuda gelmiş gayrı tabii ve gayrı meşru bir idarenin mazlûmudurlar. Alınan malûmata nazaran ana-sırı gayrı müslime kemafissabık silâh altına dâvet edilmektedir. Bu yüzden Giresun şehrinin ekseriyetini teşkil ve idarei maişetleri yalnız fındık ticaretine inhisar eden Rum unsuru malen pek büyük zararlara giriftar olmuş, âdetâ tasevül derecesine gelmiştir. Bu sefaleti ellemenin umumî bir şekil almasına sebep de Ele-nizmin hasmı canı olan Türkler tarafından ye-gâne menbaı varidatları olan fındık ağaçlarının katı ve kalan mahsulün toplanmasına sureti sedidede mümnaat edilmesidir. Mezkûr şehrin Belediye Reisinin ise hristiyanları ezmek, mah-

veylemek maksadı hainanesiyle giriştiği ve üç senedenberi bilâperva tatbik ve irtikâp eylediği mezalim tüyleri ürpertecek, dehşet verecek mahiyettedir. Mütarekeyi müteakip adl ve kânunun neticei tedibinden havfederek dağlara iltica etmiş ve bilâhare hükûmet tarafından mazarı af olduktan sonra şehri mezkûr Belediye Riyasetine tayin edilmiş olan bu hunhar, zalimi muhlak kesilmiştir. Bildirildiğine göre Dersaadetten Giresuna gönderilen İngiliz mümessili siyasîsi Türklere pek müsadekâr ve teveccüh-kâr davranıyor. Bu seraiti elime dahilinde Bolşevik istilâsından kaçıp memleketlerine kavu-şan bir çok hemcinsleriniz idamei hayat edemeyeceklerini anlıyarak akın akın Bolşeviklere iltica etmek üzere tekrar Rusyaya hicret ediyorlar. Ölümden ölüme atılmak demek olan bu hareketleri şüphesiz Bolşevikleri; katil ve hunhar Türklere tercih fikrine müstenittir. Ötedenberi bir çok felâketler, fecaatler geçirmiş ve elân geçirmekte olan Pontos büsbütün helâk ve harap olmazdan evvel dost ve müttefik devletler nezdinde bizzat teşebbüsatta bulunmanız sayanı takdir ve temenni bir hizmet olacaktır. Pontos Elenizmi istikbaline sabırsızlıkla intizar ediyor. Pontos, sulh konferansının mukadderatı siyasiyesine müteallik mukarreratı bir an evvel tatbik etmek suretiyle istihlâs ve hıç olmazsa menfur harp esnasında tâdada gelmez me-saibi elimeye maruz kalan ve halihazırda nime-ti âsâyışten mahrum bulunan ahalisinin hayatını temin ve vikaye edecek tedabiri müstacelemin tesrii ittihazı için kürrei zemin üzerindeki kavıyüşsekkime devletler ile maderi müşfikî

31 Ağustos 1337 tarihinde tarlada çalışmakta iken Rum geteleri tarafından şehid edilen «Akalan» İbrahim Çavuşoğlu Osman

15 Teşrinievvel 1337 tarihinde ağaç keserken Rum haydutları tarafından cânıyano şekilde katledilen «Tallı-cak» tan şehid Deli Seyit

Yunanistana teveccüh ederek âlicenap ve adaletperver vidadılarına dehalet ve istimdad etmektedir. Her halde babamız olan Yunan hükûmetinin vatanımızın temini istikbal ve hayatı uğurunda masruf mesaîye sureti cidiyede iştirak edeceğine kani olarak bendenizin ve Pontos vatandaşlarının hissiyatı tazimkârane ve minnettaranesini kabul etmenizi rica ederim.

İmza: Yoktur.

Yukarıdaki mektup sureti, Trabzon Metropolitidi Efirisantosun evrakları arasında bulun-

muştur ve imzasızdır. Patrikhane tarafından Paris'teki muhtelif devlet adamlarına yazılan mektupların bir çoğu imzasız bulunuyor ve suretleri bütün teşkilâta gönderiliyordu. Bu tip mektuplar sayısız derecede çoktur. Ele gegenlerin en ehemmiyetlileri bile neşredilmemiştir. Yunan kilisesinin sırasında nasıl çehre değişikliği ve basit menfaatler uğruna icap ederse komünizmi bile mübah sayacağı yukarıdaki mektuptan pek güzel anlaşılmaktadır.

Patrikhane, Pontos hükûmetini kurnak izere, hiyanet şebekesini faaliyete geçirdiği sırada, sade cinayet ve suikastları değil, Türkiye aleyhine kızıl casusluğu da birinci derecede siâh olarak kullanmıştır. Bu hiyanet vesikalaından ikisi ehemmiyetine binaen şöyledir.

Arabzon Metropolitdi Hirisantos Efendiye

Çok muhterem efendim hazretleri;

Şimdi Rusyadayım. Türk kuvvetlerinin Zünnüşane ve Ardos mintakasındaki durumunu tahkik etmek üzere zâtâîlileri tarafından vazifelendirilmiş bulunuyorum. Katıyen esirge-medığınız sonsuz lûtuflarınızdan cesaret alarak hürmetlerimin kabulünü arz ederim.

Polihorinyos Dartenopolus

Muhterem efendim;

Pavlos Patenamidis dün Ordudan geldi ve Rus divanharbine izahat vermektedir. Kendisi de henüz görüşemedim. Duyduğuma göre Pavlos, Türklerin Ardastan Paloya kadar yapmak tasavvurunda oldukları taarruzu Ruslara ihbar etmek için kaçırmıştır.

Kıbrıs dâvasında papaz Makarios tarafından ortaya atıldığı bir sırada yalnız ve yalnız cerhedilmez vesikalara dayanarak vermeğe gayıştığımız hakikatler, yakın tarihin korkun hâdiseleridir.

Her Türk, bu vesikaların ışığında Fener Rum Patrikhanesinin iğyüzünü bilmelidir.

Fener Patrikhanesi Etniki Eterya ve diğer bir şubesi olan Asyayı Sugra teşkilâtlarını Türkiye'ye daha 1909 danberi silâh sokmasını temin maksadıyla bir takım tedbirler almıştı. Atınada Tanara sokağında oturan S. Grigorniyasın bu vadideki 30 Mayıs 909 tarihli mektup gizli kalmış hakikatleri açıklamak bakımından çok mühimdir:

«Kadıköyünde (Örfevus) Rum Sillogosunun 17 Mart 909 tarihli Mitridani Efendinin «Y. D. S. A.» Efendiye hitaben 28 Nisan 909 tarihli mektupları münderecatını ve mesaili muhtevisini nazarı itibara aldık. İstanbul tatrikiyle cevap verdik ve işbu cevabın size gönderilip gönderilmediğinden bihaberiz. Binaenaleyh size berveçhiâti izahat arzede kmünasıp görülrse işbu tafsilâtn Sillogosun diğer eferdlerine tebliğini rica ederim. Çünkü başka kimseye müracaat etmek arzusunda değiliz. Yalnız siz böyle bir kimse gösteriniz. Uzun Edaune beheri on drahmiye satılmaktadır. Kısa fitilli Edarın yalnız kesik olanları bulunuyor. Beheri yirmi drahmiye satılıyor. Fişeklerin birer tanesi 90 drahmiye; beher tüfek için yüz fişek itibariyle size yüz uzun esilha tedarik edebiliriz. Bedeli farkıyla yüz lira sizin tarafınızdan teslim edilecektir.»

Atina Merkezi

Türkiyeyi kundaklamak, Patrikhaneyi si-
lah deposu haline getirmek üzere Etniki Eter-
iya cemiyetinin, tâ Atınadan Türkiye'ye gizli bir
sekilde tüfek ve mermi sokmağa çalıştığı bu
hayanet vesikasından kolayca anlaşılabilir.

Bu meydana aynı teşkilâtın kollarından
birisi olan Asyayı Sugra teşkilâtının 24 Mayıs
1909 da Fener Patrikhanesi Metropolitine gön-
derdiği mektup ehemmiyetine binaen olduğu
gibi ifadeleri muhafaza edilerek alınmıştır.

«Şimdiye kadar maalesef hali tevakkufta
bulunan millî fikrin canlanması ve menafii mil-
liyetimizin bilûmum vesaitle müdafaa ve muha-
fazası maksadıyla (Asyayı Sugra Cemiyeti
idarei Merkeziyesi) unvanlı bir komitenin mev-
cut olduğunu resmen size tebliğ ederiz. Mies-
sile sükûta ve mahrem olarak aylardanberi
çalışan yüzlerce fedakâr âzadan mürekkep olup
çiyem icap eden teşebbüsata mübaseret etmek
gibi iyi bir mevkide bulunuyorlar. Evvel beev-
vel işbu hususun zatı şerafetenahâllerine arzı-
nı tensip ettiler. Binaenaleyh mümkün meritebe
mahrem olarak işbu hususat için emniyet etti-
ğiniz adamlara işbu komitenin mevcudiyetini
tebliğ rica olunur. Bunlardan her birinin ifşayı
sır etmesi netayici elîme tevliid edeceği tavis-
yesiyle icabı halinde muavenetlerini deriğ et-
memeleri için teşvikatı lâzîmede bulunmanız
rica olunur. Komitenin icraatının nokatı muh-
telifesi için zatı şerafetleri ile müsavere etmek
için heyeti idare bilâhare teşebbüs edecektir ve
programı takdim kılınacaktır. Şimdilik başka
komitelerin mevcudiyeti için vukubulacak ih-

barata sem'i itibar edilmemesine zatı şerafe-
lerinin nazarı dikkatini celbederiz. Nasıl ki
evvelce böyle bir komite beyannameler tevzi e-
miş ve heyeti idaremizce malûn eşhasa pa-
göndermiş idi. Mezkûr komite sahte bir cer-
yetten başka bir şey değildir. Yalnız millet
zararına menafii şahsiyesini temin için çalı-
şmaktan müteşekkil bir heyet idi. Bunun iç-
heyeti idarece icap eden teşebbüsata tevess-
edip beyannamelerine ve görülen mühtürleri
vaz'iyed ederek işbu heyeti lâğv ve ibret olma
üzere mütecasirlerinin tecziyesine teşebbüs e-
tmiştir. Takip edilen maksadın husulü için za-
seriflerinin dualarını temenni eden mutî evlâ-
larıdır.

Asyayı Sugra Teşkilâtı İdare Heyeti

Aynı teşkilâtın ileride teşekkül edecek
cinayet işliyecek çetelere gönderilecek diğ-
er ihla ile, talimleri ve terbiyeleri hakkında yap-
lacak hareketleri bildiren bir çok mektupla-
vardır ve bu mektuplar birbirinden iğrenç bir-
 ifade ile yazılmışlardır.

Şüphesiz Patrikhane, Osmanlılar devrin-
 zaman zaman kıpırdanmış, bazı mühim hâdis-
lerde yalnız perde arkasında rol oynuyabilmiş-
tir. Ancak Patrikhanenin ilk esaslı kıpırdar
malarından birisi 1821 tarihinde cereyan et-
miştir.

Devletin müşkül anlarında casusluk, jür-
nalcılık, serserileri ayaklandırma, Yunanistan
da vukubulan ve madî imkânlarla dayanan hâ-

örselleri finance etmek bakımından Patrikhane-
nin oyundağı oyunlar hakikaten korkunç dene-
cek bir vasıftadır.

Kilisenin mânevî nüfuzundan faydalanmak
suretiyle halk arasına nifak sokmak, yine hal-
kı soyarak; kilisenin himayesine giren devlet
mâmlarını himaye etmek kudretini böylece de-
vam ettirmek gayesinde olan Patrikhaneye bir
şey evvel verilen ceza bile ibret yerine geçme-
miştir.

Patrikhanenin bu yüz kızartıcı hareketleri
bütün Osmanlı tarihî boyunca devam etmiş, za-
manın idarecilerinin gösterdiği müsamaha, kili-
se mensuplarını büsbütün şımartmıştır. Bu şı-
martılık sonunda Türkiye aleyhine, nerede ve
kim tarafından bir tohum ekilirse ekilsin, Fe-
ner Rum Patrikhanesi bu fesat tohumunun
bahçıvanlığını yapmaktan kaçınmamıştır. Mu-
kaddes bir hale getirilen Türk düşmanlığını fi-
zilendirmek ve büyütme vazifesi de böylece
Patrikhanenin birinci gayesi haline gelmiştir.

1821 de, Türkiye aleyhinde fesat ocakları
kurmakla maruf Atınadaki Etniki Eterya ce-
miyetine giden milyonlar da, Patrikhane vasi-
tasıyla, teberri ve iane namı altında İstanbul
Tumlarından toplanmıştır.

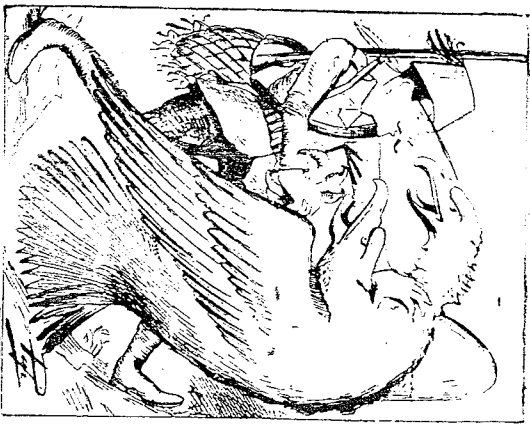
İkinci Cihan Harbinin başlarına doğru Et-
niki Eterya tarafından Anadolunun muhtelif
noktalarında teşekkül ettirilen gizli cemiyetle-
rin paraları bir asır evvelinden temin ediliyor-
du. Mukaddes Türk düşmanlığı vasfını 1821 de
çok ileriye götüren Fener Patriği Grogorios,
İstanbul Rumlarından topladığı milyonları Ati-

naya göndereceği sı-
rada Tanrının, İkinci
Mahmut elyle verdi-
ği cezadan kurtula-
madı. İhanetlerinin
cezasını, bugün o ta-
rihtenberi kapalı du-
ran Fener Patrikha-
nesinin orta kapısı ö-
nünde asılmakla öde-
di. Orta kapı 1821
denberi kapalıdır.

Göğüslerinde gıfte
başlı Bizans kartalı
armasını taşıyan her
Patrik 1821 denberi
Fener Patrikhanesi-
nin orta kapısı önün-
de şöyle fısıldar:

«Vaktiyle bu kapıdan Patrikhaneye girilir-
di. Fakat 1821 de Patrik Grogorios, Sultan
Mahmud'un emriyle bu kapının önünde asıldı.
Bu giriş yeri, ancak Rabbanî hikmetin taayyün
ettiği zamanda, o cinayetin cezası verildiği za-
man açılacaktır.»

Bu, dünya işlerine din işlerini karıştırmak
suretiyle, siyaset yapan en büyük ruhanî reis-
lerin ifadesidir. Aynı ifadeler cümlesinden ol-
mak üzere, İstanbul'un fethinden 500 yıl sonra
gelecek bir Bizanslı şehzade, Ayasofyanın üze-
rine gıfte kartallı Bizans bayrağı ile Yunan bay-
rağını asacak, orta kapı önünde büyük bir Türk
din adamı veya bir hükümdarı asılacaktır.

Hüseyin Cahid'in iki başlı
Bizans kartalı ile mitcade-
lesini canlandıran bir kar-
tadır.

1953 de Patrikhane ile Yunanistan müşte-reken bu hayalî Bizans şehzadesini bekleديلر, durdular ve nihayet bu şehzade Makarios adlı bir kızıl papazın şahsında tecelli eder gibi oldu. İşte, Kıbrıs dâvası bu işaretin bir başlan-gıdır. Kıbrısın sonra sıra İstanbula gelecektir.

Patrikhane ve ruhanî münessillerinin Türkler aleyhinde faaliyetlerine dair ele geçen vesikalar pek çoktur, bunları sıra gözetmeksi-zin verebiliriz. Patrikhane tarafından, Türki-yede bulunan Rumların millî hislerini körükle-mek üzere hazırlanan Rum mekteplerinde, Rum halkı arasında dudaktan dudağa dolayan ihtilâl şarkılarının, halâs marşlarının gıfteleri:

Pontos kahramanına

Seni, korkunç kılıcının keskinliğinden tanı-yorum. Evet! seni, toprağı şiddeti kahrına ram eden yüzünden tanıyorum. Mukaddes kemikle-rinden doğan halâs yaşı! Bir zamanlar mağ-mum ve mahcup inlediğin yerde «yine gel» di-yecek ağzı müstakane bekliyorum. Fakat o va-kit her şey sakın ve sakit idi. Her şey, zulüm ve vahşetin bazuyu kahrı susturuyordu. Evet! Zinciri esaretin bunnaltıcı sıklığı aletinde her susuyordu. Sen yalnız bu bedbahlığa ağlar ve derin bir ümitsizlikle ellerini çırpardın.

Halâs marşı

Tepelerde, vâdilerde, köylerde, şehirlerde ve her yerde yaşasın halâs diye bağırtıyorum. Şimdi semalar seviniyor, toprak gülüyor, her şey mesrur ve handan. Vatandaş Yunanistanı tahattır ediniz. Ey çocuklar! Şu kulüp içinde

hepimiz bir sesle mukaddes bir hak olan halâs şerefine yaşa! Yaşa halâs! Yaşa binlerce yaşa! diye bağuralım.

Harp meydanı...

Vatanı için elinde kılıç olduğu halde ken-dini en ön ateş saflarına atan kahramana şe-refler ve hürmetler! Güzel ve sevinli vatanını bırakıp da muvakkat olan sadeti şahsiyesi uğ-runda çalışan haine lânet! Bu hani emin olsun ki vatanın tehlikeli bir zamanında güzel karı-sından, ihtiyar valdesinden, küçük çocukların-dan ayrılmak istemediğinden hem kendini ve hem de neslini mahvediyor. Hayatı, mevcudi-yeti muzır ve tehlikelidir. Nereye gitse ismini kimse ağzına almak. Her taraftan hakarete maruz kalır. Öyle ise hepimiz muharebeye yıl-maz bir kalble gidelim. Her birimiz vatan için ölmek şerefine nail olalım.

Harp kıtası

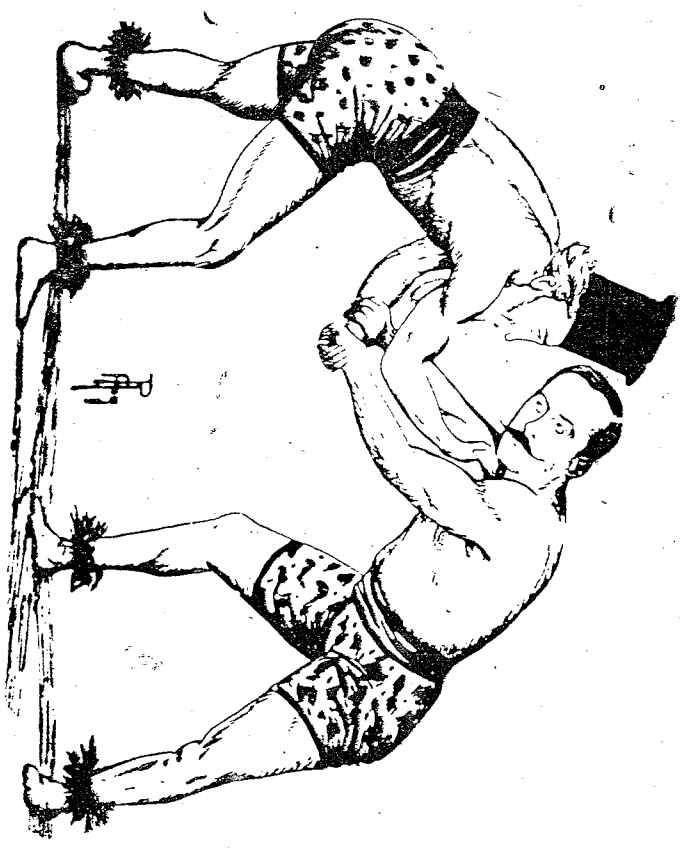
Sabırsız çocuklar! Silâhlarınızı kuşanınız! Hepingizin gözlerinde meseret parladığını görü-yorum. Cesaret ve şehanetle siz ilerledikçe se-mada bir rengi kesife bürünmüş bulutlar bir seyri serî ile etrafa dağılıyor. Durmadan silâh-lanınız! Muhterem ecdadınızın bir yadigârı kıy-mettarı olarak bıraktığı bu toprağın vâsi ve hür bir semâ altında bulunduğunu görmek ne vakit nasib olacak? Hemen silâha sürat ve sevkle sarılınız; sarılınız ki ölmüş rüyalarımız hayat ve hakikat keshetsin!

Patrikhane sade marşlar yazdırmamış, sa-de kahramanlık şiirleri hazırlatmamış, bu ara-

da Türkiye ve Yunanistan dışında bulunan Rumları da teşkilâtlandırmaya çalışmıştır. Kafkasyada daha evvel hazırlanan ve lâğvedilen Kafkas Rum tümeninin kumandanı General Ananyanın Trabzon Metropolitdi Hrisantosaya yazdığı mektup tarihî vesikalardan birisini teşkil eder:

25 Şubat 919

Hürmetli efendim,
Sizi şahsan tanımak şerefine nail olmadığım halde bu mektubu yazdığımдан dolayı affınızı talep ederim. Yalnız Karadeniz sahilinde mütemekkin Rum ahalisi arasında değil dünyanın her tarafında bulunan Rumlar içinde haiz olduğunuz şöret ve hürmeti müteaddit defalar duydum. Karadeniz Rumlarının menafii uğrunda çalıştığınızı takdir ediyorum. İsmimin sizce yabancılığı olmadığını ümid ediyorum. Kafkasta teşekkül eden ve her nasılsa lâğvedilen Rum fırkası kumandanı ve erkânı harbiyei umumiye müntesibinin General (Ananyo) Kafkas Rum fırkasının lâğvındanberi açıkta bulunuyorum. Küvvetim ile sıhhatim berkemaldir. Harbe olan vukuf ve tecrübelerimle milletimin menafini temine çalışanlar arasında bulunmak arzu ediyorum. Binaenaleyh milletime hizmet hakkındaki teklifimi arz ediyorum. Mülga firkaadan bir çok zabitan ifayı hizmet için her gün müracaat etmektedir. Fırkanın efradı da mevcuttur. Zabitanın en müktedirlerini mesuliyetini tahtında intihap ve tefrik edebilirim. Hıdematına lüzum hasıl olduğu takdirde emnin bir şahıs vasıtasıyla mufasssalar malûmat vermenizi rica ederim. İcap ederse şahsan da

Yine Hüseyin Cahid'in Fener Patriki ile mücadelesini gösteren ve bir Yunanlı tarafından çizilmiş karikatürü. görüşebiliriz. Pontos Metropolitihanesine gelmeğe hazırım. Velisaridise rastgeldim. Mumaileyh bu mesele hakkında vaktiyle de bana bazı şeyler söylemişti.

M. Ananyo

Patrikhane, Türkiye dahilinde kurdugu büyük bir casusluk sebekesini de çalıştırıyor, Metropolitleri vasıtasıyla toplattığı haberleri, düşmanlara vermekten çekiniyordu. Türk düşmanları ilk partide 20 maddelik bir rapor istediler. Patrikhane istenen malûmatı derhal vermekte tereddüt etmedi:

Madde 1 — Rumların vîcdanî, tenayülâtı ve itimad hisleri.

Madde 2 — Türkler ve Rumlar beynindeki zıddiyet.

Madde 3 — Türkler Rumlara karşı nasıl bulunuyorlar?

Madde 4 — Rumları seven Türkler var mıdır? Rumlar ile beraber Pontos hakkında pro-paganda yapabilirler mi?

Madde 5 — Ne kadar neevut Türk askeri vardır?

Madde 6 — Büyük mülkiye memurlarının ve zabitanın, vali, kaymakam vesairenin isimleri nedir?

Madde 7 — Rumların elinde silâh ve mühimmat var mıdır, miktarı nedir?

Madde 8 — Saklı mıdır, yoksa getelerin elinde midirler?

Madde 9 — Rum getelerin fikrî vîcdanı.

Madde 10 — Rum ahaliye zarar ederler mi?

Madde 11 — Bu getelerin yekdiğeriyile teması var mıdır? Reisleri varsa kimlerdir? Mürettebatları nedir? Onların üzerinde nüfuzları var mıdır?

Madde 12 — Türkler vesair milletler ne fikirde bulunuyorlar?

Madde 13 — Sair milletlerin Türklerle derece münasebeti nedir?

Madde 13 — Komiteye (ittihat ve Terakî) mensup kimler bulunuyor ve hareketleri nedir? Osmanlı hükûmeti yardım ediyor mu?

Madde 15 — Hengi Türklerin fikir ve hareketleriyle Rumlarla uzlaşmağa kabiliyeti vardır mı?

Nusretli civarında cânıyane seklide katledilen iki Havzalı ve iki Nusretli erkekle iki çocuk.

Madde 16 — Rumların arasındaki münafelerin esbabı nedir?

Madde 17 — Muhacirler gelirler mi ve yüzde kaç yerlidir?

Madde 18 — Müttelik devletlerden himaye görüyorlar mı, görüyorlarsa hangisinden daha ziyadedir?

Madde 19 — Müttelik devletlerin Salbiahmer heyetleri hediye vermiyorlar mı?

Madde 20 — Bolşevik tehlikesi var mıdır? Bolşevik erkânlarıyla birleştiğiniz zaman hissiyatları nedir?

Trabzon Metropolitisi Hrisantosa hitaben yazılmış mektuplardan bazıları:

Muhterem Amerikalıları ziyaret ettim. Evvelki gün

Kostantinidis ve Ekonomidis Efendilerin Pontos meselesi için bunlara olan ziyaretini öğrendim. Mümkün olduğu kadar dâvamızı müdafaa ettinse de ne netice kesbedeceğine vakıf değilim. Fakat Venizelosun Trabzonu Ermenilere vermek istediğini anladım. Eğer burada olsaydınız mesele değişecekti. Maamafih Paristeki ikametiniz zarfında size muavenet edebileceğime kanaatiniz varsa bu dakikadan itibaren emirlerinize hazırım. Bir iki hafta daha burada kalmak niyetindeyim. Adremi: Amerika Sefaretanesi.

İmza: Monotisatvos

Hirisantosa hitaben

Muhterem!

Venizelos huzurunda unutulmamaklığımı temnin için tekrar ihtarla cesaretyab oluyorum. Lütfen ihtarimatımı kabul ediniz efendim.

6/6/1919

İmza: Teofilaktos

Hirisantos Efendiye

Beyoğlu: 25/7/1919

Sizi İstanbulda göremediğimden pek çok müteessifim; çabuk avdet edecek misiniz? Zannedirim ki Pontos meselesi daha Pariste kalmamızı şiddetle âmirdir. Bu işlerin muvaffakiyetli bir surette hitampezir olmasını temenni ederim. Her halde muvaffakiyetimizi pek sarıh olan hukukunuza müsteniden ve sizin gibi delâleti sayesinde karibülhusul görüyorum. Yunanistanın Allahu sizi, Elenizmi kurtarmak

İçin bize vermiştir. Duyduğuna göre İstanbul şehri beynelmîl olacaktır. Mahkemeler muhtelit bir şekil kesbedecektir. Bu vaziyette Fransızanın lisani resmî kabul edileceğini zan ve ümid eder misiniz?

İmza: Okunamamıştır.

Etibi: 4 Ağustos 1918

Muhterem!

Aziz reisi ruhanîmize beyanı hoşâmî etmek cesaretinde bulunuyoruz. Yunanistanın payitahtına vücudunuz haberi bizi fevkalâde mesrur ve zâtı muhteremelerinin tavassutiyle âlelerimize, valdemiz Yunanistanda bulunduğumuzu ve artık saf ve hür Yunan havasını teneffüs ettiğimizi tebliğ etmek fırsatını bahsetmiştir.

Of muhacirleri namına

Elhazidis

Otel Kontinantal: Kastiglon sokağı

Paris: 9/8/1919

Politis Efendi, Katisopula Efendiye teslim edilmek üzere bir paket tevdi etmiştir. Asyayı Sügra mesailiyle müstegil İngiliz heyeti murahtahasasında müsteşar sıfatıyla bulunan Mösyö Vanstiyart ile tanışmanız pek fena olmayacaktır. Mumaileyh Hariciye Nezaretinin en müteffiz ve muktedir memurîndendir. Benim eski sınıf arkadaşımıdır. Sizinle tanışacak olursa pek menun olacağını söyledi. Bu efendi ile tanışmanız faydadan hâli olamayacağı cihetle kendisinden bir randevu talep ediniz. Mösyö Vanstiyart Anadolu vaziyetini pek muzlim gördüğü için endişenâk bulunuyor. Şimdi İngiliz

Kararının tebliğinden sonra Kafkasyayı tahliye edecek olan Türkiyenin Ermenilere karşı bir taarruzundan korkulmaktadır. Anlaşıldığına göre Türkler, Asyayı Sugranın bazı maballerinde İngiliz zabitanını öldürmüşlerdir. S. P. komitesinin umumî bir müdafaa ihzar ettiğini zanneyliyor.

İmza: A. Aralis

Atina'da Büyük Britanya Oteli'nde Trabzon
Metropolidi Hrisantosa (Telgraf)

No. 39435

Abzeden memur: Golostan Atınaya
vürüdü:

Pibis Sakas

29 Eylül 1919

Varidatın fıkdanından dolayı burada barınmaları kabil olmayan Pontoslular umumiyetle Rusyaya hicret etmek arzusunadadır. Ahiren Pontostan hicretle buraya vürüd edenler her şeyden mahrum bulunuyorlar.

Binlerce muhacirin avdeti hakkındaki şiddetli isticale mebnî bu babda karar ve teveccühünüze intizar ve bunların mukadderatı hakkında vesatâtı resmîyenizi rica ederiz.

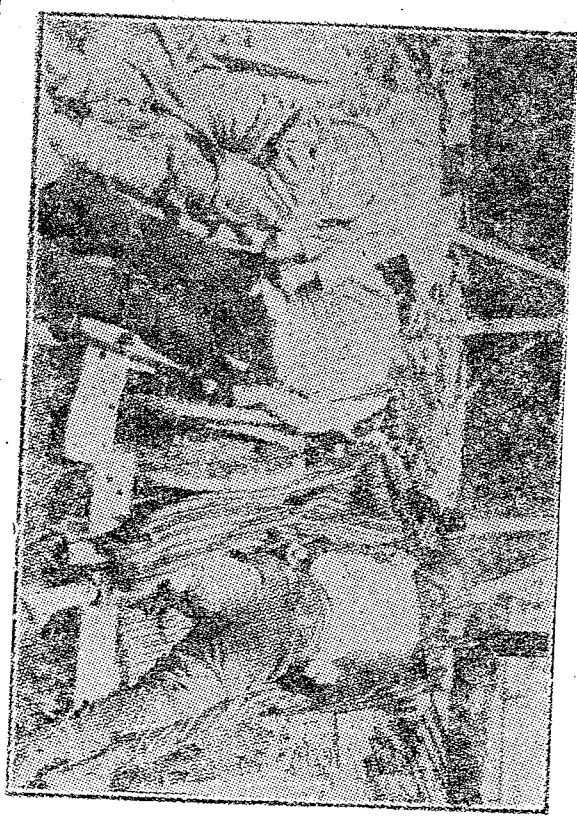
İmza: İskenderiye Muhacirin
Cemiyeti

Trabzon Metropolidine

Paris: 12 Teşrinisani 1919

Sevgili ve hürmetli efendim,

Selânikten gönderilen mektubunuzu aldım. Mufassal cevabını bir yolcu vasıtasıyla gönderdim. Bugün (okunamamıştır) efendinin hareketinden bilistifade size gayet hayırlı bir ha-

Bir ay müddetle gâib olan 30 Teşrinievvel 1337 tarihinde Rumlar tarafından katedilen Nuri Usta ile Çerkes Murad ve şahsı malûm olmayan bir çocuk.

ber bildiriyorum. Bu havadisî ayrıca da zâtlınıza arz etmek üzere telgrafla K. Kostantini-dis Efendiye bildirdim. Gayet mevsut bir men-badan istihsal edilen bu haber Pontosun hür ve müstakıl bir Cumhuriyet olması meselesinin Amerikalılar ve İngilizler tarafından kabul edildiğinden bâhistir. Bu menba pek ciddî ve bu haber pek kuvvetli olduğuna göre ümit etmemiz lâzımdır. Angelos Efrendidis efendinin vürudiyle yeni havadisinize nail olacağımı ümid ediyorum. Burada başka sayarı kayıt havadis yoktur. Size Patrikhane meselesini İhtiva eden (Volkan - Rineti) mecmuasını Kara Dimitri ile gönderiyorum. Mesaili siyasiyede derecei mesai ve ichtihadatınızı muallan havadislerinizi sabırsızlıkla bekliyorum. Eflerinizi bus ve ihtirama-tı sanîmanemi takdim ederim.

İlâmiş — Arzuoğlu ile Zarekiliyi göremiyorum. (İngilterede bulunuyorlar). K... meselesine ait hiç bir malûmat alamamıştır. Yunan muraahası bu akşam hareket ediyorlar. Obür gün de reisin hareketi memuldür. Türkiye meselesi henüz uykudadır.

İmza: Okunamamıştır.

Metropolid Hirisantosun evrakı arasında zuhur etmiştir.

Üç ay gibi kısa bir zamanda yakılan ve abalisinden 100lerce masum vahşi bir şekilde öldürülen Türk köylerinin fecî ve korkunç durumu karşısında nihayet hükûmet harekete geçmiş, fesat yuvalarını basmıştır. Buna dair olan resmî vesika aşağıdadır:

Erkân Harbiyei Umumiye Riyasetine

«Merzifonda Amerika hastanesinde ve kollejinde yer altında gizli yollar ve depoların mevcudiyeti, otomobillerle getirilen top ve tüfek, bomba gibi silâh ve cephane ile, silâhlı bazı Hristiyan köylülerin mahalli mezkûrda saklandığını ve hastane heyetinin Tavşan dağında kâin Hristiyan köylülerle gizli münasebatta bulunduğunu, bir buçuk sene kadar hastanede bulunduktan sonra, iki buçuk ay evvel çıkan ve hâlen Amasyada Şefkati İslâmiye yurdunda çalışan bir Türk kadını ihbar etmiştir. Silâh aranması ve mezkûr müessesenin aranılması emri Beşinci Fırka Kumandanlığınca Amasya

Puntos bayrağı

mutasarrıflığına verilmiş ve bu aramanın yapılması sırasında memurlar tarafından Amerikalılara hüsnü muamele edilmiştir.»

Merkez Ordusu Kumandanı Nurettin

Amerikan Kollejinde Rumlar tarafından meydana getirilen bu fesat ocağının meydana çıkarılmasını müteakip, İstanbuldaki Amerikan mümessili Amiral Bristole durum bir mektupla bildirilmiştir. Bilâhare yapılan tahkikat sonunda ele geçirilen vesikaların mevzii olmadıkları, Yunan istilâsına karşı Garbî Anadolu'da çarpışan Türk ordusunun arkadan hançerlenmesine çalışıldığı anlaşılmıştır. Nitekim buna dair Millî Hükûmetin 1014 sayılı tebliği çok mühimdir.

Kararname sureti

Yunan donanmasının Ereğliyi ve ahiren İneboluyu bombardıman etmesi ve geçen gün de Averof ile diğer bir Yunan torpitosunun Bartın şarkı şimali istikametinde seyretmesi gibi hâdisatla düşman tarafından sahillerimize taarruz vukuu ve oralarda düşmanla kendine taraftar Rumların milletimiz aleyhine istifadeye kalkışıp müdafaa-i memleket için fevkalâde tedbirin ittihazını istilzam eylediğinden 12 Haziran 337 tarihinden itibaren Karadeniz sahilindeki bütün kazaların muntakai harp ilânı tahtı karara alınmıştır. 3/7/337

Nalra Vekili

Hariciye Vekili

Adliye Vekili

Ömer Lütfi

Yusuf Kemal

Yusuf Kemal

İçerice Vekili

İçerice Vekilleri Heyeti

Maarif Vekili

İcmini

Reisi

H. Suphi

Fevzi

Maliye Vekili

Erkânı Harbiyei

Sihhiye ve Muaveneti

Hissasi Hissini

Umumiye Vekâleti

İctimaiye Vekili

Vekili

Dr. Refik

Fevzi

İktisat Vekili

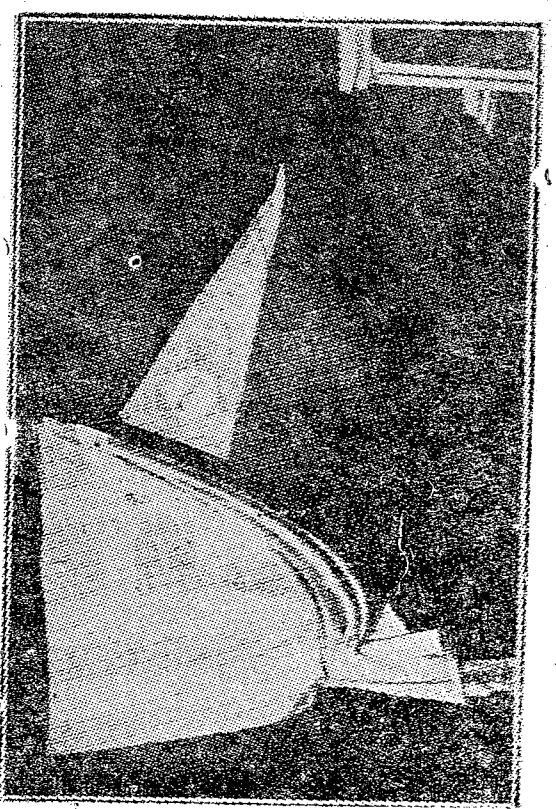
Türkiye Büyük

Mahmut Celâl

Millet Meclisi Reisi

Mustafa Kemal

İçerice Vekilleri Heyetinin, gerek Yunanlılarla, gerek Pontoslu Rumlarla karşı girişilen sa-

Yunan bayrağı ile Pontos bayrağı bir arada

vaş mevzuunda alınan bu karar, yine Patrikhanenin müracaatıyla itilâf devletlerini harekete getirmiş, yerli yersiz bir takım itirazlar ve müdahaleler başlamıştır.

Bu müdahaleler sonunda, İngiliz, Fransız ve İtalya mümessilleri derhal harekete geçmişler ve Millî Hükûmet nezdinde durumu protesto etmişlerdir.

Ankarada Hariciye Vekili Yusuf Kemal

Beyefendiye

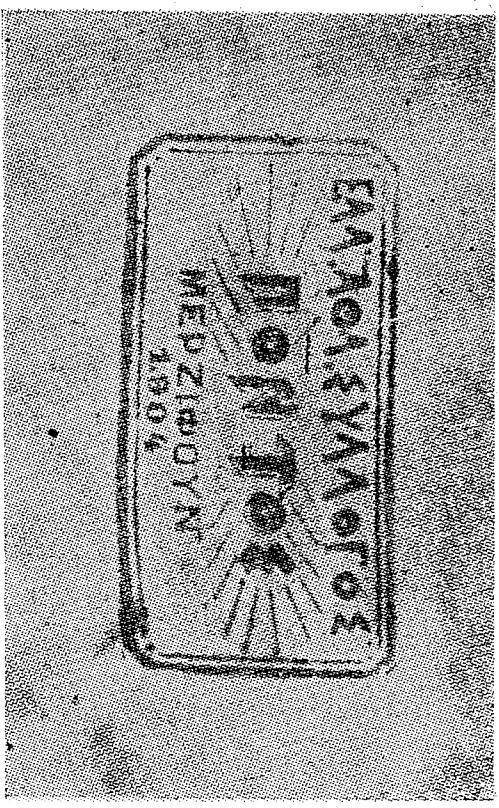
İstanbulun İngiltere, Fransa ve İtalya mümessilleri Samsun Mutasarrıfının bir beyanname nesrederek Pontosta dağlara itica eden halkın on beş gün zarfında en yakın jandarma karakollarına müracaatla yurdlarına avdelerini bildirdiğini istihbar eylemişlerdir. Mümessiller pek muvafık hissiyat ile telâkki edilen bu be-

Yannameden dolayı beyanı memnuniyet ederler. Şu kadar ki mezkûr haberin hilâfında olarak Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin Pontos mülâhasasında bulunan Rum kadın ve çocuklarının dahile sevklerini tasavvur ettiği iş'ar edilmektedir. İşbu keyfiyetin vuku bulmıyacağına dair teminat almak mucibi muhassenat olacağı gibi mülâkadar mehafilin bu hususta itminan kesbetmesi zarurîdir. Affı umumînin ilânıyla beraber Rumların dahile tehcir projesinden sarfınazar edilerek tehciye maruz kalanlar ile sair bütün Rum kadın ve çocuklarının serbesti seyahatlerine müsaade ita olunması ve içlerinden Anadoluyu terk etmek istiyceklerin serbesti azimetlerinin temini ve İstanbulda aileleri nezdlerine gelmelerine müsaade olunması saadeti hallerini intağ edeceği tabîdir. Mütefîkîn mümessilleri mülâhazatı ânfeyi Türkiye Hükûmetine arzederlerken Şark sulhunun tekarrür etmek üzere bulunduğ u bir zamanda Türkiye dahilinde âsâyîsi umumîyenin intizam keshbetmiş ve haricî vaziyeti tarsin edecek olan dahilî ahvalın şayanı memnuniyet bir sahneye girmiş olduğunu göstermek itibarıyla Türkiye'nin menafii namına şayanı ehemmiyet olduğunu kayıt ve işaret etmek isterler.

22/9/921

İmzalar:

Fransa Mümessilli İngiltere Mümessilli İtalya Mümessilli
Büyük Millet Meclisi
Rumbold Garoni
Üç devlet mümessillğine, o zamanki Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey tarafından veri-

(Yunanistan Cemiyetinin «Merzifon» şubesi mühürü

len 15 Eylül 1921 tarihli nota, Fener Patrikhanesinin iş yüzünü tamamen ortaya koymaktadır ve bu mühim nota aynen şöyledir:

Yusuf Kemal Beyin Notası

Hariciye Vekili Yusuf Kemal imzasıyla 921 senesi Eylülünün on besinde İstanbulda Düvelî Mütelife mümessillerine tevdi olunan cevabî notanın Pontos meselesine taallük eden aksa-mının hülâsası berveghizîrdir:

15 Eylül 921

«Mümessil efendilerin telgraflarında zikr olunan şikâyat hakkında zirde vazîilimza Hariciye Nazırı mülâhazatı âtiyei nazarı dikkatlerine vazetmekle kesbi şeref eyler.

Hâlen İstanbul Patrikhanesinin, uzun zaman-
mandanberi Karadeniz sahillerinde merkezi
Samsun olmak üzere bir Rum hükûmeti tes-
ci olmak için galisan Yunan Hükûmetiyle birlikte
hareket ettiği sabit olmaktadır. Bir çok hafî
cemiyetler — ki bunlardan en mühimmi 1904
senesinde teessüs eden Pontos cemiyetidir —
Senceledenberi bu gaye uğruna hasrı mesai
etmişlerdir. Bu teşkilâtın askerî ve adlî tensi-
kat ve tanzimata ait nizamnameleri, heykelleri,
silâhları, bayrakları, madalyaları ile cemiyetin
mühürü resmîsi geçen bahar zarfında klüpleri
dahilinde ele geçirildiğinden artık bu hususta
şüpheye mahal kalmamıştır.

Esasen bu taharriyatın ierasını müteakip
netice Amerika Fevalâde Komiseri Amiral Bris-
tol Cenablarına iblâğ edilmişti. Binaenaleyh
Gegen bahardan itibaren Büyük Millet Meclisi
Hükûmeti cereyan eden vekayi hakkında malû-
matı katîyeye malik bulunmaktadır. Hükûmet
burada da İzmir darbesinin tekrar olunmak is-
tendiğine vakıf idi. Karadeniz Rumları her tür-
lü kavaidi insaniye ve hukuk haricinde teslih
ve teşkilât altına alınarak İzmirde olduğu gibi
serî bir ihrağ ameliyesine tevessül hususunda
onların muavenetine mazhar olmak ve bu su-
retle ekseriyeti teşkil eden Müslümanları Rum
ekalliyetlerin idaresi altına vazetmek, badehu
hiç bir mütalâaya tesadif etmeden memleket
tesahüp için bu Müslüman ekseriyeti munta-
zam surette imha etmek tasavvurunda bulu-
nduğundan bihaber değildi.

İşte berveçhibâlâ zikrolunan taharriyattan
evvel Yunan muhbirlerinin Karadeniz sahlinde-

«GREG»

NOT: Bu Fransızca kelimenin ikinci
 mânası için lütfen Larus'a bakınız.

İki Türk arazisi hakkındaki projeleri Mondros
mütarekesi akabinde bütün vüs'atıyla tazelen-
miştir.

Hükûmetin muhat bulunduğu müşkül va-
ziyetinden istifade eden Samsun Metropolitidi
Karadeniz sahlindeki Türk arazisine Rusyadan
ve Anadolu içlerinden getirilerek yerleştirile-
cek Rumlarla ve bu suretle o havalide ekalli-
yetlerin miktarını teksir ve teksif edecek mesai
ile meşgul olmak üzere bir komisyon teşkil et-
mişti. Bundan maada mühim ve külliyyetli mik-
tarla silâh ve cephane memleket dahiline sevk
olunarak Rumlara tevzi edilmekte ve diğer ta-
raftan geçeler teşkilâtı kemali germai ile devam
etmekte idi.

İzmir suikastının vücuda getirdiği Hare-
keti Millîye ve müdafaai meşrua üzerine Yu-

nanlar bütün kuvvelerini mezkûr havalide tahsis etmek mecburiyetinde kaldıklarından Karadeniz sahilinde tasavvur ettikleri proje hizi husule gelemedi. Fakat son zamanlara kadar hââ mevcut olmakta devam eden ve ilk zamanlar mükemmelen teslih ve tensik edilmiş olan Rum çeteleri bütün bu harekâtı tecavüz-kâraneye karşı hiç bir silâh ve teşkilâta malik olmayan Müslimanlar hakkında irtikâp ettikleri mezalim ve itisafat ile Hükûmetin nazarı dikkatini celbden hâli kalmadılar.»

**

Yukarıda Fener Patrikhanesinin igyüzünü resmî vesikalara dayanarak vermiş bulunduk.

Bugün, Türkiye için hayâtî ehemmiyeti haiz olan bir Kıbrıs dâvası vardır ve dâva, asırlardanberi Türkiye aleyhine fesat ocakları bina eden Yunan kilisesinin hortlattığı bir dâvadır.

Kıbrıstaki yüz binleri aşar Türk vatan-daşları bugün yine Yunan kilisesinin tedhiş ve tahrikleri ile huzursuz bulunmaktadır.

Yunan kilisesine mensup bir köy papazının din olduğu gibi bugün de Rumları ve Yunan hükûmetini Türkiye aleyhine kışkırtması, beynelmîl muvazenevi bozacak bir hale gelmiştir. Yine aynı köy papazının kızıl tedhiş usullerine mîracaat etmek suretiyle 28 Ağustos 955 gününü, Türkleri katliâm günü ilâna kadar cesareti görülmemiş bir küstahlık eserdir.

Yüz yıllardanberi Türk kalan Türk Kıbrısın âtisi, daima Türkiye tarafından tayin edilecek ve Kıbrıs ebediyete kadar Türk kalacaktır.

Muhterem Başvekil Adnan Menderesin, muha-lefet liderleri İsmet İnönü ile Osman Bölükbaşının, kızıl uşağı palikaryalara birer şamar halinde inen beyanatlarını da bu vesile ile kitabı-za almayı millî bir şeref saydık.

MUHTEREM BAŞVEKİL, ADNAN MENDE-RESİN KIZIL PALIKARYALARI ŞAŞKINA ÇEVİREN NUTKU:

MENDERES, YUNANİSTAN İÇİN : «BU NE BİÇİM HÜKÜMETTİR Kİ BİR KASABA PA-PAZINA DEVLET MUAMELESİ YAPACAK KADAR EĞİLİP BÜKÜMEKTEDİR.» DE-DİKTEN SONRA ADA STATÜKOSUNDA HIÇ BİR DEĞİŞİKLİĞE KATİYEN TAHAM-MÜLÜMÜZ OLMADIĞINI BELİRTTİ.

«Kıbrıs meselesi hakkında konuşmağa baş-larken, evvelâ bugünkü gazetelerde İngiltere hükûmetine bir nota vermiş olmamız münase-betiyle çıkan yazıların, bu notanın hakikî ma-hiyetini tamamiyle aksettirmediğini tebarüz ettirmek isterim. İngiltere hükûmetine verdiği-miz notada, Kıbrıstaki ırkdaşlarımızın maruz bulundukları tehlikeden duymakta olduğumuz endişeyi izhar ettik. İngiltere hükûmetinin va-zife ve salâhiyetlerine, pek tabî bir müdahale mânâsını tazammun etmemek şartıyla vermiş olduğumuz notanın hakikî mânâsı, bundan iba-rettir.

Kıbrıs meselesinde Türk hükûmetinin ne derecelerde soğukkanlı ve itiyatlı hareket et-miş olduğunu ve Türk hükûmetinin ve hattâ bütün Türk milletinin Kıbrıs meselesinde Türk-Yunan dostluğuna ne derecelerde ehemmiyet

atfeylemiş bulunduğunu, burada ayrıca belirtmek suretiyle, izah ve tekrar hacet yoktur, sanırım. Kıbrıs meselesi ortaya çıkabilir, dünya kadar söz söylendi. Bir çok gürtüldü yapıldı. Bu güne kadar mesul hükümet reisi olarak benim söylediklerim, bir kaç cümleyi geçmez. Bu meselede bu dereceye kadar soğukkanlılığımızı muhafaza etmekle, Türk - Yunan dostluğuna atfettiğimiz ehemmiyet ve kıymetin dellillerini vermiş bulunuyoruz. Bugün de yine Kıbrıs üzerinde konuşurken, Türk - Yunan dostluğuna ve ittifağına aynı kıymet ve ehemmiyeti vermek te devam ettiğimizi önceden söylemişliyim. Hatâta diyebilirim ki, bu beyanatı, esaslı bir hatâdan tahzir maksadıyla yapmaktayım. İşler, hiç bir tedbirin tesir etmiyeceği bir sahaya götürlmeden önce, belki makul bir hal yoluna girebilir ümidiyledir ki, huzurunuzda konuşmaktayım.

Bu âna kadar olan sabır ve sükûtnuzun, bu konuşmamıza lâzım gelen haklı ehemmiyetin verilmesini icap ettirecek esaslı bir âmil teşkil ettiğine de ayrıca kanîim.

Kıbrıs meselesi diye bir mevzu ele aldığımız zaman, bunun son bir iki senenin icadı olduğunu derhal kavrayacaksınız. İnsanlar, durur dururken kendilerine mesele çıkarmak ve dertler icat etmek itiyadından kurtulamıyorlar. Yunanlı dostlarımız, yalnız kendi için değil, fakat aynı zamanda bizim için ve bütün dünya için de ortaya bir dert atmış bulunuyorlar. Yunanistanda ve sair yerlerde bir takım tahriklerin sözlerine, iddia ve vaygaralarına bakılacak olursa Kıbrıs Yunanistana ihlak edil-

mediği takdirde gökler yere gökecektir.

Hakikati halde, farzımuhal böyle bir hal vukubulsa dahi, Yunanistanın, ne iktisaden, ne siyaseten, ne de askerlikçe zerre kadar kuvvetlenmesi söyle dursun, hem kendisini, hem de kendisinin mensûp bulunduğu hür milletler camiasını zaafa uğratmaktan başka bir şey elde etmiyeceği bir hakikattir.

Kıbrıs meselesinde tahrikçilerin takındıkları tavır ve vaziyetle söylenen sözler, bizleri haklı endişelere sevketsin bulunuyor. Bu endişelerin bir kısmı istikbale muzaaf olmakla beraber, bugünden yarına vahim hâdiselerin cereyan edebileceğine dair ortada dolayan sözler, endişelerimizin kaynağını teşkil etmektedir. Hiç ihtimal vermek istemiyoruz ve böyle olabileceğine imkân da göremiyoruz. Fakat 28 Ağustosun Kıbrıstaki ırkaşlarımız için bir katliâm günü olacağını terrorist bir eda ile mütemadiyen ilân edip durmaktadırlar. Biz, Adada hukuکی menfaatlere dayanarak vaziyete hâkim olan ve Adaya vazîliyed bulunan İngiliz hükümetinin vazifesini tamamiyle yapacağına kanîiz. Ancak, Adadaki Rum halkının yıllardır devam eden gayet şiddetli tahrikler neticesinde galeyana haline getirilmiş olduğu ve bu halkın silâhlandırılması teşebbüs ve hareketlerinin de çok ilerlemiş bulunduğu söyleniyor. Binaaleyh, âni bir hareket, suursuz ve caniyane bir teşebbüs, telâfisi gayri mümkün neticeler doğurabilir mi? Maalesef biz bugün bu kadarını da hi temennî etmek mevkîine gelmiş bulunuyoruz. Hareket, âni olabilir. Mahallî hükûmet hazzıksız bulunabilir. Oradaki halkımız, son de-

recelere kadar tahrik edilmiş ve silâhlandırılmış bir ekseriyet karşısında masum, hareketsiz ve silâhsız bulunabilir. Fakat bu, hiç bir zaman onların bir ân için dahi müdafaaasız kalacakları mânasını tazammun etmez. Bu bakımdan büyük bir endişe ve heyecan içinde bulunan Kıbrıslı ırkdaşlarımızı tatmin etmek ve müsterih kılmak isteriz.

Görüyorsunuz, işler ne derecelere kadar ileri götürülmüş bulunuyor. Dünyanın bu kadar nazik ve karışık vaziyeti karşısında Türk ve Yunan milletlerinin birbirleriyle dost ve müttelif olmalarının âdeta bir kader hükmü gibi kat'i ve muhkem bir hakikat olmasına ve böyle bir manzara arzemesine rağmen, tedbirsizliğin ve idrâksizliğin bu kadar sayanı teessüf vaziyetler ihdas etmiş olduğunu derin bir elem ve teessürle belirtmek istiyorum. Tahrikçiler, bütün akıl ve iz'an sahiplerini, Türk dostluğuna ve ittifakına büyük kıymet verenleri, memleketi idare etmek mes'uliyeti altında bulunanları, bunların hepsini meş'um bir cazibenin iğnesine takarak meş'um bir istikbale doğru sevkretmektedirler. Memleketimizin bu hâdiseler karşısında duyduğu teessürü ifade ederken, akıl ve iz'anın dost ve müttelif Yunanistanda yakın zamanda hâkim olmasını, bu memlekette yaşayan herkesle beraber hükmîyet ve ben de candan temenni etmekteyiz. Dünyanın başındaki galeler yetmiyormuş gibi, durup dururken muztarıp beseriyetin başına böylesine hiçten gâleler ihdas etmek, akıl ve şuurla kabili telif değildir. Bu, ancak dünyanın huzuruna kastedenleri memnun edebilir.

Tahrikçilere göre, adanın şu kadar nüfusu Türk, şu kadar nüfusu Rummuş ve onlara göre sanki bütün dünyada coğrafî hudutlar bu esasa göre çizilmiş gibi, Kıbrısın kadeti de bu esasa göre tayin edilmeliymiş. Ben, bu konuştamamda, hukukî prensiplerin, siyasi teamül ve hakikatlerin ve nihayet dünya coğrafyasının göstermekte olduğu manzaranın mânalarını ızahla çalışmıyacağım. Bunlar üzerinde Yarın Londraya hareket edecek olan heyetimiz, hükümetimizin noktai nazarını ve memleketimizin görüş ve düşüncesünü lâıkiyle ve salâhiyetle tesrih ve ifade edecektir. Ben yalnız şu kadarnı söyleyeyim ki, nüfus ekseriyetine göre, her hangi bir bölgenin kaderinin tayin edilmesi prensibi, bu dünyada, hele böylesine parçalı olarak tatbik yeri bulunmuş değildir. Bir vatan, terzinin önündeki kumaş parçası gibi neresinden istenirse kesilebilir bir metâ değildir. O esas itibarıyla etnik hakikatlere dayanmakla beraber, coğrafî, siyasi, iktisadî ve askerî bir bütün teşkil etmek bakımından türlü âmillerin tesiri altında, tarihî hâdiselerin gösterdiği istikamette hudutları çizilen bir coğrafya parçasıdır.

Memlekelerin hudutlarının mutlak ve tek âmil olarak ırkî esasa istinaden çizilmediği hususunda bugünkü dünyada yüzlerce misal vermek mümkündür. Aynı zamanda, muayyen bir nüfus topluluğunun, meselâ Kıbrısta olduğu gibi, sakin bulunduğu arazi parçası mutlaka falan memlekete ilhak edilmediği takdirde, orada sâkin olanların bedbâht ve felâket içinde olabilecekleri iddiası da hiç bir suretle doğru de-

gildir. Bakınlar, görünümler: memleketimizdeki Rum vatandaşlarımızla ne derecelere kadar kardeşçe ve hepimiz yâni vatanın çocukları olmak bahtiyarlığı içinde yaşamaktayız.

Bugün tahrikçilerin istinad etmek istedikleri Adadaki nüfus sayısının fazlalığı esasını, kendi ifadeleriyle bir hanlede yürütmek mümkünür. Vaktiyle Garbî Trakya için Lozanda bir plebisit yapılmasını istemiştik. Buna şiddetle itiraz eden Yunanistan olmuştu. O günkü iddia ve delillerini bugün kendilerine karşı kullanmak kolaydır.

Bunun ötesinde, tarihî hâdiselerin aksına bakarak şurasını dikkatleri önüne kaymak lâzımdır: Nüfus ekseriyetinin kendilerinde olması esasına dayanarak mı daha dün Ankaranın önüne kadar gelmiş bulunuyorlardı? İzmirde, Aydın'da, Eskişehirde işleri ne idi? Acaba oralarda «Self - Determination», milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmesi prensibinin hâkimiyetini tahakkuk ettirmek için ilâhî bir misyonları mı vardı? Birinci Cihan Harbiniñ emsalsiz felâketleri içinden tamamiyle takatsız, silâhsız, hattâ millî birliğini kaybetmiş bir halde çıktığımız bir anda bizi, istiklâlimize ve millî mevcudiyetimize mâl olacak derecelerde tehlikelerle karşı karşıya bırakmış olan hâdiseleri, Atatürk'ün ve Venizelos'un realist görüşlerine uvarak unutmak ve kaale almamak istiyoruz. Fakat bugünkü manzara, bize millî mevcudiyetimiz için yaptığımız sonsuz fedakârlıkları ve yaşadığımız çok tehlikeli ve elemli seneleri, zarurî olarak hatırlatıyor.

Genç bir milletin heyecan kaynağını teşkil

edecek bir takım meseleler olabilir. Fakat bunları ve bu heyecanları, başkalarına ve bilhassa kendilerine zarar vermeyecek vadilerde, kendileri, komşuları ve bütün dünya için hayırlı yollarda kullanmak icap eder. Yunanistan, bir nevi iredantizm politikası ile işe başladı. Hattâ buna, biraz da, pek yakışık alır tarafı olmasa da, emperyalizm karşıtı. Giridden, şuradan buradan bağlandı. Bir bakıma, bu idedantizm muvaffak olmuş gibi görünür. Fakat muhasebesi tam yapıldığı takdirde, bu politikanın, hem Yunanistan için, hem Türkiye için seameti olduğunu kabul etmemeğe imkân yoktur. Girid alındı, şurası burası alındı.

Daha da bir çok yerler alınacak sanıldı. Ankaraya kadar girdi ve hâdiseler, oralarda asırlardanberi Türklerle yanyana, kucağa kucağa yaşayan ırkdaşlarımızın, tarihte misli görülmemiş bir tasfiyesi ile nihayet buldu. Giridi almak metodlarının Kıbrısta tekrar edilmekte olması, ister istemez Türkleri, Yunan iredantizm hareketlerinin başlangıcından bugüne kadar olan seyrini hatırlamaya sevk ediyor. Kıbrıs'taki bir avuç ekseriyetlerine istinad ederek, dünyanın başına yeni gâleler açmak istiyenlere, ister istemez «Ankara önünde ne işimiz vardı?» sualini sormak zaruretini hissettiriyor.

Şurasının herkesçe ve açık olarak bilinmesi lâzım gelir ki, Türkiye sahillerinin büyük bir kısmı, başka devlete ait olan tarassut ve tehdit palangalarıyla muhat bulunuyor. Bir Kıbrıs sahası bugün salim görünmektedir. Bu bakımdan Kıbrıs Anadolu'nun bir devamından ibaret ve onun emniyetinin esas noktalarından birisi-

dir. Bu itibarla onun bugünkü durumunda, bir tebeddül bahis mevzuu olursa, bunun teknik esaslara değil, çok daha mühim ve esaslı olan diğer hakikatlere ve mesnedlere göre halledilmesi ve Türkiye'ye râci olması lâzım gelir. Londra'ya gidecek olan heyetimiz, statikonun muhafazasını asgarî şart olarak müdafaa edecektir.

Statikonun muhafazası, her türlü ihtilâfları menedecek bir haldir.

Memleketimizin sükûnetini bugüne kadar muhafaza etmiş olması diğer taraftan tahrikçilerin velleyleyi ayuka çıkarmış bulunması, meselenin hali üzerinde hiç bir tesir icra etmez. Bugüne kadar olanları, biz sadece bir hevesten ve iç politikalarında prestij kazanmak dâvasından ibaret telâkki edegeldik. Yalnız şu da var ki, tahrikçiler tarafından aylardanberi devam edip gelen tazyiklerin bir hükûmetin makul politikası ve bunun beynelmîl plânda sağlayacağı itibar üzerinde asla müessir olamayacağı pek âlâ hatıra gelmesi lâzım gelen bir husus iken, bu ne biçim hükûmettir ki, bir kasaba papazına devlet muamelesi yapacak kadar eğilip bükilmektedir.

İnsanların ve milletlerin hayır ve menfaatleri, husumetten değil, dostluktan ve muhabbetten gelir, biz, hâdiselerin, evvelâ, vasıflarına ve meziyetlerine büyük kıymet verdiğimiz Yunan milleti için seameti olabilecek bir maceraya dökülmesini önleyebilmek için, şimdiki kadar olduğu gibi bundan böyle de elimizden gelen gayreti sarfetmekte devam edeceğiz. Fakat şurasını da katiyetle ifade edeyim ki, bu mem-

leketin, Kıbrıs statükosunda bugün için ve hattâ yarın için memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katıyen tahammülü yoktur.»

İNÖNÜ DİYOR Kİ :

«KIBRIS KONFERANSININ ŞEKLİ İVE NETİCESİ BELLİ OLUNCAYA KADAR MUHALİF PARTİ OLARAK DİKKATİMİZİ BU MEVZUDA TOPLAYACAĞIZ»

Hükûmetin Kıbrıs mevzuundaki görüşünü aksettiren Başbakan Adnan Menderes'in demeci karşısında C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü, Partisinin görüşünü şu demecle açıklamıştır:

«Kıbrıs dâvası üzerine Hükûmetin beyanata bize ciddi bir vaziyet göstermektedir. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin yakın günlerde umumî bir tecavüz tehlikesi karşısında bulunduğundan resmen bahsedilmiştir. Bütün vatandaşların alâkası bu vahim haber üzerinde toplanmak lâzımdır.

Dış meseleler ve tehlikeler üzerinde iktidârın muhalefette işbirliği yapması usulü bizde henüz teessüs etmemiştir. Onun için tehlike zamanlarında yapabileceğimizi âcilen bildirmek isteriz. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin can ve mallarını tehlikeden korumak için Hükûmetin aldığı bütün tedbirlerle beraberiz. Kıbrıs konferansında haklarımızı korumak ve kurtarmak için Hükûmeti bütün gavretlerinde destekleriz. Kıbrıs konferansının şekli ve neticesi belli oluncaya kadar muhalif parti olarak dikkatimizi bu mevzuada topluyacağız. Dış politikamızın Kıbrıs ile meşgul olacağı günlerde iç politi-

kamuzın havasının da Kıbrıs ile dolu olduğunu
dünyaya göstermek vazifemizdir.»

BÖLÜKBAŞI'NIN BEYANATI

C. M. P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşı,
Adnan Menderes'in Kıbrıs mevzuunda vermiş
olduğu beyanat hakkındaki görüşünü açıklıya-
rak ezciümle sunları söylemiştir:

«Kıbrıs meselesi ve oradaki kardeşlerimizi
tehdit eden yakın tehlike hakkında Hükûmeti-
mizi bugün gazetelerde okuduğumuz ve çoktan
beri beklediğimiz enerjik beyanatını büyük bir
ci Millet Partisinin dün Edirne'de yapılan kon-
gresinde de Hükûmetin çok enerjik hareket et-
mesi lâzım geldiğini, haklarımızı ve Kıbrıs'taki
kardeşlerimizi korumak mevzuunda bütün mil-
letin kendisiyle beraber olduğunu açıklamıştır.
Böylece millî ve vatanî mevzularda iktidar ve
muhafeleti bir fikir etrafında birleşebilecek-
lerinin sevinçverici bir örneğini vermiştir. Bir kere
daha belirtmek isteriz ki, vatanî ve millî mev-
zulardaki hassasiyetimizi, iç politika ihtilafla-
rımız asla gölgeleyemez. Bu itibarla bugün bü-
tünün dikkatimiz Kıbrıs konferansı ve kardeşle-
rimizin emniyeti meselesi üzerinde toplanmış
bulunmaktadır.

Bütün demokrat memleketlerde olduğu gi-
bi bizde de hükûmetin dış politika meselelerin-
den muhafeleti haberdar etmesi ve onun müta-
lâasını almasını memleket menfaatleri icabın-
dan olduğunu bu vesile ile tebariz ettirmek is-
teriz.»

Fener Klisesi hakkında HER GÜN Gaze-
tesi sahibi baş yazısında şöyle yazıyor:

PAPAZLARA DİKKAT EDELMİ, ÇÜNKÜ FENER
PATERKHANESİNİN ORTA KAPISINDA TÜRKİ-
ÇE İHANETTEN ASILAN GREGORİUS FENER
PAPASTI

— * —

YUNANİSTAN'IN SUBATINA İNDİRİLEN SEFET ŞAMAR

Dün, Londra'da Türk heyeti Kıbrıs hakkında Türk
göstüğünü açıklamış oldu. Bu, (İlhakçılara) bir tokat,
dünyaya iyi niyetin büyük bir örneği, İngilizlere itl-
madımızı gösteren bir belge oldu. Aynı zamanda da
Yunanistana karşı olan sabrımızın hangi hadde ve de-
receye kadar sürebileceğinin katı bir cevabıdır. Kıb-
rıs adasında bugün 100 bin Türk mü var? Fakat 300
bin, Kıbrıs'ın da kuzeyde bir devamı olan Türkiye'nin
geçtiği bölgelerindedir. Ve bunu unutmamak lazımdır.
Hele Kıbrıs'a hakim olan, batıda bulunan (Oniki Ada)
yı da elinde tutarsa Türkiye'yi —Avuç içinde gibi—
muhasara altına almış demektir. Ve şu kılıç gibi kes-
kin ifadeye bakınız:

«HİÇ BİR MEMLEKET BÜTÜN EMNİYET-
TİNİ NE KADAR DOST VE MÜTTERİK OLURSA
OLUN TEK BİR DEVALETTE BAĞLANAMAZ.»

Oysa ki evvelki gün Yunanlılar ne söylemişlerdi:
«Kıbrıslılar kendi reyleriyle ne istediklerini karar-
laştırmalar» mış. «Üç devlete de ne oluyormuş?» Bir
fustilz diplomacı da Yunan tezinin öğrenilmesinden
sonra: «İngilizlerle Yunanlılar ayrı ayrı yollardan, ay-
rı noktaya gidiyorlar» demişti! Demişti amma, bak,
Türkiye de ne cevap veriyor!

—) Türkiye, Kıbrıs'ta statükonun muhafazası hakkında gerekli fikirlerdir. Bu korunacaksa ada Türkiye'ye devredilmelidir. Şunu da iyice bilmek lazımdır ki, statükoya başka türlü değıştirmeye çalışmak Türkiye'nin düşmanına muhafaza ile kabûl değildir. Statükonun değıştirmesini isteyenler bir noktayı hesaba koymalıdır.

İngilterenin tâ... Lord Byron'danberi 150 yıldır Akropol Yunanistanına duyduğu tarihi hayranlıktan biraz sıyrılacağını ümit ederiz. Türkiye, İngiltereye olan güvenini, Zorlu'nun da konferansta dediği gibi Kıbrısın idaresini, kendisini kuvvetli bir müttefik göstererek, İngiltereye teslim etmekle göstermiştir ve hükmümlük hakkı bizde kalmak şartı ile, Kıbrıs 1878'de İngiltere ile akdettiğimiz ittifak muahedesiyle İngiltereye bırakılmıştır. Evet, Kıbrıs mukadderatı tayin edilecek bir ada değildir. O zaman Lozan andlaşmasının da tekrar gözden geçirilmesi ve Türkiye'nin de bir takım taleplerinin kabûl lazımdır.

Bugün tethis, Kıbrıs Rumlarının bir parçası olmuştur. Türkiye buna rağmen sabır ve sükûn içinde müdafaaını yapmaktadır.

Kıbrıs'ta hağ muhtekiri Makarios ise Kıbrıs mukadderatının kendi tarafından sağlanmasında mücadelesinin sonuna kadar devam edeceğini barbar bağırıp duruyor.

Bir papas bu!

Fakat, dikkat edelim, Fener Patrikhanesinin OİRTA KAPİSİNDE Türk vatandaşlığına ihanet ettiği için asılan Gregorius da bir papastır. 1821'de Sultan İktimai Mahmud'un emriyle bu kapının önünde Yunan istiklâlini göden bir ruhânı olduğu için vatana ihanet suçıyla asılmıştı. Bu papaslar, tâ.. İstanbulu alıp da Patrikleri sebest bırakan Fatih Sultan Mehmet zamanından beri kendilerini esir almış bir koyun sürüsünü göbani sayarlar. Bu adamlarda biraz sükran hisleri olsa, kendilerine bu göbaniği bahşeden Fatih Sultan Mehmedinizin yüksek duygularına, dolayısıyla Türkiye bir rahmet hissi duyarlardı.

Ya Bulgaristan elimizden koparan, Türk idaresine muvafık Bulgarları istiklâl ateşi ile volkanlaştıran yine bir papas değil mi idi? Aymaroz manastırlarından bir

rinde Bulgarlık tarihini, derinliklerinden çıkararak köy papaslarına öğreten ve Bulgarlığı kuran bir papası!

Yunanlı papasların Yunanlı yüreklerle aşladığı bir (Megalo İdea) vardır ki, tam bir buçuk asır önce Yunan istiklâlini hedef gösterdiği gibi halâ bir Âmentü gibi Yunanlı kalblerinde yaşar. Bu Âmentü Kıbrıs'tır. Bu Âmentü İstanbul'dur. Bu Âmentü Ayasofya'dır. Bu Âmentü, nihayet, Fener'in orta kapsında patrik Gregorius'un asıldığı yerde bir Türk ruhbanının veya devlet büyüğünün asılmasıdır.

Vaktiyle Yunanlılardan bir muharrir şöyle demiş: «Yunan milleti sabretmeyi bilir. Trova'dan ayrıldıktan ve tam on sene, denizlerin üstünde, her türlü musibetlere, fırtınalara tehlikelere rağmen dolaşıktan sonra, nihayet bir sabah İtak Adasının hayal, meyal şeklini, baba evinin bacasından çıkan dumanı gördükleri gibi, Yunan milleti de bir vakit gelecek İstanbulu bir baba evi gibi kavuşacaktır.»

İstanbul Megalo İdea'nın, Yunan Âmentüsünün böyle bir hedefidir.

Yunan tarihi sahitir. Eski Yunanistanın Adalar Denizinde, Afrika kuzey sahillerinde, hattâ Karadeniz'de birçok müstemlekeleli, küçük sömürgeleri vardı. Bunlar nasıl olmuştur? Bütün Avrupaca şu malumdur ki Yunanlılar Doğu'yu daima kendi evleri saymaktadırlar. Eve sahip olmadan önce, onun bir kösesine yerleşirler, fırsat buldukları zaman öyle bir güvürlü çikarır ki bütün dünyayı, komşularını, dostluklarını unuturlar.)

İşte, Elenizm budur. Kıbrıs'daki yaygara da bugün onun bir kösesine sığmıy bütün bir Kıbrısı hâkim olmak hilesinden ileri gelmektedir. NATO'nun bir kösesine sığmıy feryadı basmaktadır.

★

Yunanlıların (Megalo İdea) sına karşı biz Türklerin de (Büyük Ulku) müz olmalı. Hani bizim (Büyük Ulku) müz, (Millet Metkure) müz, (Ulusal Amac) mıız? İstiklâl Savasındaki millî hedefimiz (Türk Özgürlüğü) ve bütün vatan parçalarını esaretten kurtarmaktır. Fakat, bundan sonraki hedefin yalnız medeniyet câmiasına girmek olduğu کافی gelmiyor işte. Atatürk'ün dediği gibi:

(Milletiniz, bundan sonraki mesaisinde de muvafak olabilmek için Milli Hedefini bütün vuzuh ve katliyetle, teknil vatandaşların nazarında ve vicdanında bütün parlaklığı ile tesbit ve tâyin etmiş) bulunmal. İşte, Yunan papaslarının yaptığı budur. Asırlarca bu hedefi göstermişlerdir ve asırlarca da aynı Megalo Türk vatanı olsun, evet Rum ırkının nazarında ve vicdanında bütün parlaklığı ile yaşatmağa çalışacaklardır.

Asrımız hurafe ve safsata asrı değildir. Fakat Sarki Akdenizde bu hurafe ve safsatalar, papasların hacı üstünde halâ devam etmektedir.

Asrımızda dinle devlet işleri birbirinden ayrılmışdır. Fakat Akdenizde bir ruhani teşekkül vardır ki devlet işlerine dini bütün sa'asıyla karıştırır. Dini hedefi, millî hedef olarak gösterir. Yarı Trova, yâni Çanakkalemiz de onlarca bir hedef olarak gösterilebilir.

Yarı, Meryem Ana mezarı bulunuyor diye Selçuk ve Efes hedef olarak gösterilebilir.

Yarı, Anadolu ve Trakya'ya Ayasofya'da son dağışıkada ruhani semalara getirilen rahibin göçesi deyiş gösteren Makariyoslar, Makariyosadeler bütün Anadolu ve Trakya topraklarını isteyebilirler.

Bize, akıncı atalarımızın (Kızilema) sı gibi mef-kûre cizen bir (Büyük Üküt) meselesi lazımdır. Kıbrıs bugün hiç olmazsa bu büyük mefkûrenin bir parçasıdır.

50.000 Türk şehidinin halâ kanlarının buharı bütün o toprakların mukadderatını, kutsal alın yazısını, bir kasaba papasının kızıl cehaleti değil, büyük Türkiye tâyin edecektir elbette.

Allaha çok şükür ki (Kıbrıs Türkleri) sözleri bütün bizim bir millî KELLİMETİ ŞEHADETİMİZ olmuştur.

Şehadet için Türk Milleti, Allah ve vatan yoluna hayatını seve seve vermesini bilir.

SON

